

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1952

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 32

15—17 december.

Debatter m. m.

Onsdagen den 17 december.

Sid.

Svar på interpellationer:

av herr Petré ang. bristen på instruktörer för civilförsvartsutbildningen m. m.	5
av herr Larsson, Nils August, om bibehållande av statens järnvägars distriktsförvaltning i Östersund	9
Värdering av varulager vid taxering m. m.	16
Stödlån med anledning av 1952 års skördeskador	42

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 17 december.

Statsutskottets memorial nr 234, ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1952/53	16
Bevillningsutskottets betänkande nr 60, ang. upphävande av förordningen om värdering av varulager vid taxering m. m.	16
Jordbruksutskottets utlåtande nr 58, ang. utlämnande av stödlån till jordbrukare	42

Måndagen den 15 december.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Justerades protokollet för den 9 in-
nevarande månad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 432, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående studiehjälpsverksamheten vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter jämte i ämnet väckta motioner;

nr 433, i anledning av väckta motioner om utredning rörande statligt stöd åt konstnärligt inriktad svensk spelfilmsproduktion;

nr 434, i anledning av väckta motioner angående dels utredning om utbildning i praktisk psykologi, dels ock översyn av föreliggande utredningsmaterial beträffande den framtida ungdomsvården m. m.;

nr 436, i anledning av väckta motioner om utredning rörande förstatligande av Askersund—Skyllberg—Lerbäcks järnväg m. m.; samt

nr 437, i anledning av väckta motioner angående anordnande av en direktförbindelse i form av bro eller tunnel mellan Sverige och Danmark.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 443, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning

av vissa kronoegendomar m. m., såvitt avser ett byte av markområden i Väster-
norrlands län;

nr 444, med anledning av väckta motioner angående komplettering av sådana fastigheter, som fått sitt skogsinnehav väsentligt förminskat genom framdragande av kraftledning; och

nr 447, med anledning av väckt motion om höjning av bidraget till rensköttande lapp för uppförande av bostadsbyggnad.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets memorial nr 234, angående tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1952/53;

bevillningsutskottets betänkande nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 14 december 1951 (nr 795) med tillfälliga bestämmelser om värdering av varulager vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

jordbruksutskottets utlåtande nr 58, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utlämnande av stödlån till jordbrukare jämte i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.04 eftermiddagen.

In fidem
W. Stenwall.

Tisdagen den 16 december.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Justerades protokollet för den 10 innevarande månad.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets memorial nr 234, bevillnings-

utskottets betänkande nr 60 och jordbruksutskottets utlåtande nr 58.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 2.02 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 17 december.

Kammaren sammanträdde kl. 10 förmiddagen.

Ang. bristen på instruktörer för civilförsvarsutbildningen m. m.

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet HEDLUND, som tillkännagivit att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Petréns interpellation angående bristen på instruktörer för civilförsvarsutbildningen m. m., erhöll ordet och anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Petrén frågat mig, om jag är villig att ge kammaren en redogörelse för läget inom civilförsvarsutbildningen med särskild hänsyn till bristen på skolade lärarkrafter. Vidare har han frågat, vilka åtgärder jag är beredd att vidtaga för att avhjälpa bristen på instruktörer och om härvid proposition i ärendet kan vara att förvänta till innevarande höstriktsdag.

Som svar får jag anföra följande.

Av den personalstyrka, som enligt organisationsplanerna skall finnas i civilförsvaret, hade den 1 juli 1952 fullständig utbildning meddelats till 32 procent i det allmänna civilförsvaret, 36 procent inom hemskyddet och 12 procent inom verkskyddet. Därjämte hade följande antal delvis utbildats, nämligen 34 procent i allmänna civilförsvaret, 15 procent i hemskyddet och 26 procent inom verkskyddet. Den påbörjade utbildningen håller på att fullföljas och beräknas av civilförsvarsstyrelsen vara slutförd under våren 1953. Det procentuella antalet personer, som för närvarande icke erhållit någon utbildning alls, utgör alltså 34 procent inom det allmänna civilförsvaret, 49 procent inom hemskyddet och 62 procent inom verkskyddet.

Dessa siffror visar att civilförsvarsutbildningen släpar betänkligt efter. Eftersläpningen måste emellertid ses mot

bakgrunden av att utbildningen låg nästan helt nere under efterkrigsåren ända fram till år 1949, då den nu gällande utbildningskungörelsen först kunde börja tillämpas.

I fråga om verkskyddsutbildningen må framhållas, att verkskyddsplaner på många håll icke gjorts upp och fastställts förrän under det senaste året, varför utbildningen ej har kunnat aktualiseras tidigare.

En av de viktigaste orsakerna till att utbildningen icke kunnat få önskad kapacitet är, att det föreligger brist på skolade instruktörer. Länsstyrelserna har beräknat, att det föreligger ett behov av totalt 6 734 instruktörer. I dagens läge finnes endast 2 091 instruktörer, som utbildats genom civilförsvarsstyrelsens försorg och tilldelats dess behörighetsbevis. Härutöver finns det emellertid 2 122 personer, som av vederbörande länsstyrelser erhållit tillfälliga bevis. Bristen enligt länsstyrelsernas siffror skulle alltså utgöra 2 521, om man som tillgång räknar även personer med tillfälliga bevis. Det må emellertid framhållas, att instruktörsbehovet är särskilt högt med hänsyn till den föreliggande eftersläpningen av civilförsvarsutbildningen i allmänhet. Sedan denna avverkats, torde därför behovssiffran kunna reduceras. Beräkningen är osäker även av den anledningen, att man inte haft någon enhetlig norm för framräknande av behovet. Men även om den angivna behovssiffran skulle vara tilltagen i överkant, så är det odiskutabelt, att instruktörsbristen i dagens läge är betydande. Man måste uppmärksamma, att instruktörerna helt och hållet rekryteras frivilligt. Den krets av personer, inom vilken lämpliga instruktörer är att söka, är även relativt begränsad. För civilförsvarets effektivitet måste en utökning av instruktörskaderns storlek på bekostnad av instruktörernas kvalitet, t. ex. genom att man sätter ned kraven på in-

Ang. bristen på instruktörer för civilförsvarsutbildningen m. m.

struktörernas personliga lämplighet eller genom att man ordnar någon slags förkortad snabbutbildning vara mindre rekommendabel.

Det är självfallet, att innan instruktörsbristen blivit hävd, så kommer det att föreligga konkurrens om de utbildade lärarkrafterna. Prioriteten mellan de olika slag av utbildning, som skall bedrivas inom ett civilförsvarsområde, avgöres i första hand av vederbörande civilförsvarschef. Stundom kan verkskyddsutbildningen få stå tillbaka något för utbildningen i det allmänna civilförsvaret och stundom kan förhållandet vara det motsatta.

Även om läget är mindre tillfredsställande så kan man dock märka en förändring till det bättre.

En rätt omfattande utbildning av instruktörer har nämligen varit i gång under det senaste året. Sålunda utbildades under budgetåret 1951/52 totalt 962 instruktörer och under tiden 1 juli—20 november i år har ytterligare 436 personer genomgått sådan utbildning. Jag är likväl medveten om, att det vore önskvärt att instruktörsbristen kunde hävas i ännu snabbare takt. När frågan om en permanent anläggning för statens civilförsvarsskola fått sin slutgiltiga lösning, torde en viss förbättring av utbildningsmöjligheterna inträda. Denna fråga är f. n. föremål för utredning av en särskild kommitté. Utredningen kan i bästa fall komma att föranleda en proposition till 1953 års riksdag. Även andra åtgärder i syfte att öka antalet instruktörer har övervägts inom departementet, men av olika skäl icke ansetts möjliga att realisera nu. Jag har därför icke haft anledning att under höstsessionen framlägga något förslag till riksdagen.

Herr talman! Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Herr PETRÉN: Herr talman! Först vill jag tacka statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för det svar, som jag nu fått.

Av svaret framgår hur det står till i fråga om civilförsvarsutbildningen.

Denna utbildning släpar betänkligt efter, vilket också inrikesministern stryker under, och det gäller särskilt utbildningen inom verkskyddet. Av de 300 000 personer, som skall utbildas, var vid halvårsskiftet endast 12 procent utbildade. Även om utbildningskungörelsen först kunde börja tillämpas år 1949 måste man säga att det är anmärkningsvärt, att endast 12 procent av personalen i dag har utbildats inom en så viktig gren av försvaret, som denna del av civilförsvaret utgör.

Vad beror nu denna eftersläpning på? Inrikesministern pekar på hur man på många håll har kommit efter med uppgörandet av verkskyddsplanerna; dessa har på många håll inte gjorts upp eller färdigställt förrän i år och därför har det varit svårt att dessförinnan ta upp utbildningen.

Det är säkert riktigt att man är sent ute med verkskyddsplanerna, men det beror inte bara på företagen själva, utan det beror också i mycket hög grad på vilket intresse myndigheterna har visat frågan och vilken sakkunnig hjälp som stått till förfogande. Man har inte haft och har inte tillgång till den sakkunniga hjälp som behövs.

För övrigt är det inte alldeles riktigt att säga, att en förutsättning för utbildningen är att verkskyddsplanerna föreligger klara. Utbildningen kan mycket väl sättas i gång i ett företag innan verkskyddsplanen är uppgjord, och så sker också, herr statsråd, i viss utsträckning. Vad som däremot är en förutsättning för att utbildningen skall kunna komma i gång är att personalen är inskriven i civilförsvaret. Det har nu skett till omkring 70 procent. Några formella hinder att sätta i gång utbildningen finns alltså inte.

Den kanske viktigaste orsaken till eftersläpningen av utbildningen är bristen på skolade lärarkrafter. Inrikesministern bekräftar detta och konstaterar, att det är »odiskutabelt, att instruktörsbristen i dagens läge är betydande». Detta betyder inrikesministern med siffror. Men vad inrikesministern inte säger någonting om är en fråga, som jag ändå be-

Ang. bristen på instruktörer för civilförsvarsutbildningen m. m.

rörde i min interpellation, och den gäller hur det är med tillgången på skolade kursledare för verkskyddet. Jag skulle vilja fråga inrikesministern, hur han ser på denna fråga.

Vi har ungefär 8 000 verkskydd i landet. Antalet utbildade kursledare kanske uppgår till ett par hundra. Då man vet att en kursledare inte kan klara av mera än låt mig säga högst fyra kurser på ett år — det är ju fråga om fritidssysselsättning, och en kurs sträcker sig över ett halvt år — inser man hur katastrofalt läget är på detta område.

Hur är det vidare ställt med tillgången på utbildningsmateriel? Inrikesministern har inte berört den saken i sitt svar. Jag skulle därför vilja citera ur den skrivelse, som civilförsvarsstyrelsen den 20 november i år med anledning av min interpellation tillställde inrikesministern. Däri säger civilförsvarsstyrelsen: »Med nuvarande organisation är det icke möjligt att på ett tillfredsställande sätt vare sig kartlägga behovet av undervisningsmaterial eller, där behovet konstaterats föreligga, utforma och framtaga densamma.»

Klarare kan man inte ge uttryck för hur illa det faktiskt är ställt på detta område.

Den som vill ha ytterligare belägg för hur läget är hänvisar jag till civilförsvarsstyrelsens skrivelse. Där framhålles att de personella resurserna för den centrala ledningen torde vara helt otillräckliga när det gäller planläggning av övningarna och att man med nuvarande personaluppsättning på ett fullgott sätt torde kunna lösa endast en bråkdel av dessa uppgifter.

Vilka åtgärder är nu inrikesministern beredd att vidta för att få en bättre tingens ordning? Ja, när man kommer till den frågan är inrikesministern anmärkningsvärt förbehållsam i sitt svar. Efter att ha konstaterat att utbildningen av instruktörer måste bedrivas i snabbare takt säger inrikesministern: »När frågan om en permanent anläggning för statens civilförsvarsskola fått sin slutgiltiga lösning, torde en viss förbättring av utbildningsmöjligheterna inträda.»

Inrikesministern må förlåta mig om jag då frågar: När kan denna permanenta skola beräknas vara i drift? Blir det möjligen år 1955, blir det senare eller tidigare som man kan räkna med att denna skola, om vilket det nu pågår en utredning, kan vara i arbete?

Detta är faktiskt den enda åtgärd som inrikesministern konkret ställer i utsikt, och man får nästan det intrycket av inrikesministerns svar att civilförsvarsskolan skulle vara den trängsta sektionen när det gäller att få fram instruktörer. Så är emellertid ingalunda fallet. De skolor som redan finns utnyttjas nämligen inte i full utsträckning. På grund av medelsbrist utnyttjar man tidvis bara hälften av deras kapacitet. Hur skulle det vara om man i första hand utnyttjade de skolor som redan finns, därest — vilket inrikesministern tycks vara medveten om — utbildningen av instruktörer måste bedrivas i snabbare takt?

Den gren av civilförsvaret där utbildningsläget för närvarande är sämst är verkskyddet. Att sätta det på fötter är inte fråga om några större kostnader för statsverket. Det är nämligen så att företagen själva enligt gällande författning har att både administrativt och ekonomiskt sörja för utbildningens genomförande. Men vad de enskilda företagen självfallet inte på egen hand kan åstadkomma är utbildningen av instruktörer och kursledare. Denna utbildning har försummats, vilket med all önskvärd tydlighet framgår av statsrådets svar. Jag betraktar detta faktum som en mycket allvarlig sak. Det borde vara självklart att man vid civilförsvarsutbildningen liksom vid all annan utbildning först måste se till att man får fram erforderliga lärare och kursledare. Gör man inte det, blir det inget resultat av utbildningen, och intresset faller bort bland dem som skall utbildas. Och det är vad som håller på att ske i dag.

Jag framställde, herr talman, min interpellation på höstriksdagens första dag, och ställde då frågan om en proposition i ärendet vore att vänta till höstrikdagen. Jag har nu fått svar på riks-

Ang. bristen på instruktörer för civilförsvarsutbildningen m. m.

dagens sista dag, att inrikesministern inte haft någon anledning att framlägga en proposition. Jag hade naturligtvis satt värde på om denna min fråga kommit under debatt tidigare under riksdagen, men framför allt hade jag väntat mig att få erfara vilka åtgärder inrikesministern förberedde för att få till stånd bättre förhållanden i fråga om civilförsvarsutbildningen. Jag måste säga att jag på denna punkt är besviken på svaret, och jag kan inte säga annat än att det framstår såsom föga tillfredsställande.

Inrikesministern konstaterar i vilket dåligt läge man här befinner sig och han bekräftade vari bristerna består, men han nämner ingenting om att han förbereder några åtgärder i annat avseende än att man ämnar inrätta en permanent civilförsvarskola. Det vore självfallet intressant att höra vilket år den kan tänkas bli inrättad. I övrigt ges i svaret inte några konkreta exempel på åtgärder, som inrikesministern har för avsikt att vidtaga, och jag vill därför nu närmast, herr talman, vädja till inrikesministern att ge en något bättre belysning i fråga om vilka åtgärder han ämnar vidtaga, eller i varje fall att han deklarerar en positiv inställning till önskvärdheten av att medel för utbildande av lärarkrafterna vid civilförsvarsutbildningen ställs till förfogande i större utsträckning.

Herr statsrådet **HEDLUND**: Herr talman! Interpellanten är ju överens med mig om att den eftersläpning i utbildningen, som här föreligger, främst sammanhänger med bristen på instruktörer. Det kan emellertid vara på sin plats att stryka under att denna brist, såsom också framgår av de siffror jag lämnat, väl ändå måste vara på väg att avhjälpas.

Det totala antalet instruktörer beräknas uppgå till omkring 6 700. I dag har vi ungefär 4 200 instruktörer tillgängliga. En brist föreligger således på ungefär 2 500 instruktörer — det återstår alltså ett tillgodose en tredjedel av behovet. Det är uppenbarligen så på många om-

råden inom försvaret, att man inte hunnit upp till en hundraprocentig fyllnad av behovet på skilda områden. Så är även förhållandet inom civilförsvaret. Jag tycker emellertid att de siffror, som angivits i fråga om utbildningen under den senare tiden och som ger vid handen att bortåt 1 000 instruktörer utbildas per år, skall vara ägnade att inge en förhoppning om att bristen på 2 500 instruktörer väl ändå skall kunna täckas inom en någorlunda rimlig tid.

Det är ju mycket riktigt, såsom interpellanten har framhållit, att det föreligger en viss medelsbrist. Eftersom jag emellertid inte hade för avsikt att framlägga något förslag i det ämnet till höstrikdagen, kan det ju heller inte bli fråga om att komma med något förslag förrän till nästa år, alltså tidigast i statsverkspropositionen. Att här på förhand diskutera medelsanvisningen i en kommande statsverksproposition är knappast möjligt för mig.

Jag vill emellertid ta tillfället i akt — närmast föranledd därtill av interpellanten — att betyga att jag här finner ett angeläget behov föreligga, vilket bör tillgodoses så snart det överhuvudtaget är möjligt. Och jag lovar att vi inom inrikesdepartementet skall göra vad som låter sig göras för att fylla ut bristen på instruktörer och hämta in eftersläpningen i utbildningen.

Herr **PETRÉN**: Herr talman! Jag konstaterar tyvärr, att inrikesministern — i varje fall inte nu — ställer i utsikt några ytterligare medel för utbildning av instruktörer och kursledare. Inrikesministern har endast tagit upp frågan om inrättandet av en permanent civilförsvarskola och framhållit betydelsen av en sådan. Det är emellertid en fråga, som ligger långt fram i tiden. Om det verkligen skall bli något resultat måste man utnyttja de skolor, som redan finns, och då kan man inte komma förbi medelsfrågan.

Inrikesministern tycks, såsom framgick av det sista anförandet, vara av den uppfattningen att man ganska

Om bibehållande av statens järnvägars distriktsförvaltning i Östersund.

snabbt skall få fram ett tillfredsställande antal instruktörer. Han ansåg att de av honom angivna siffrorna talade här för.

Jag vill på denna punkt bara hänvisa till den i interpellationssvaret av inrikesministern själv nyss uttalade uppfattningen, att instruktörsbristen borde hävas i en ännu snabbare takt än som för närvarande sker.

Min interpellation har också särskilt tagit sikte på verkskyddet, den del av civildförsvaret som jag personligen närmast haft att göra med. Jag har framhållit att det inte bara är instruktörer man behöver utan också skolade kursledare, och på det området föreligger i dag en katastrofal brist.

Om man önskar en snabb förbättring, skulle jag för min del tro att den kanske enda lösningen ligger i att man till varje län knyter en verkskyddskonsulent. Jag vet att många företag nu verkligen går in för att rusta upp sina verkskydd, och det är angeläget att de inte blir direkt bromsade i dessa sina strävanden genom att det inte finns sakkunnig hjälp att tillgå. Nuvarande tillstånd är beklagligt, herr talman.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Om bibehållande av statens järnvägars distriktsförvaltning i Östersund.

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet ANDERSSON, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Nils August Larssons interpellation om bibehållande av statens järnvägars distriktsförvaltning i Östersund, och nu yttrade: Herr talman! I en interpellation har herr Nils A. Larsson frågat mig

1. om jag icke anser de av olika myndigheter och organisationer inom Jämtlands län och de fyra nordligaste länen framförda skälen så starka och bärande, att en förflyttning av SJ:s 4:e distrikts kansli till Gävle ur såväl hela landets som i synnerhet ur norrländsk syn-

punkt framstår som icke blott oändamålsenlig utan fastmer som olämplig, och

2. därest jag ej nu vill bestämt uttala mig i den första frågan om jag ej anser, att de mot förflyttningen framförda skälen i varje fall är så vägande, att en ny utredning bör verkställas i fråga om möjligheten att på annat sätt vinna besparingar inom SJ:s organisation — exempelvis genom sammanslagning av andra distrikt inom landet — utan att beröva det egentliga Norrland ett av sina två SJ-distrikt.

Med anledning av denna interpellation får jag erinra om att frågan om en förflyttning av SJ:s 4:e distrikt från Östersund till Gävle är föremål för prövning inom kommunikationsdepartementet och att jag självfallet, innan frågans beredning är slutförd, icke kan ge mig in på en bedömning av skälen för och emot distriktskansliets förflyttning och naturligtvis inte heller uttala mig om vad det slutliga ställningstagandet kan komma att bli. Jag räknar emellertid med att frågan skall kunna avgöras i början av nästa år. Därvid kommer samtliga de olika synpunkter som framförts rörande förflyttningen att ingående prövas.

Härmed anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Herr LARSSON, NILS AUGUST: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra mitt hjärtliga tack för att jag erhållit ett svar, trots att interpellationen framställdes så sent som förra onsdagen.

Jag ber att för kammaren få tala om att anledningen till att interpellationen framställdes, fastän vi från norrländskt håll redan gjort statsrådet uppmärksam på hur vi uppfattade den ifrågasatta förflyttningen av SJ:s kansli från Östersund, var att vi hört oroande rykten om att frågan skulle vara färdig för avgörande trots att vi önskat och begärt en ny utredning. Nu meddelar statsrådet, att han ännu inte tagit ställning till denna förflyttningsfråga.

Om bibehållande av statens järnvägars distriktsförvaltning i Östersund.

Det måste dock väcka åtskillig undran, att herr statsrådet inte kunnat ta ställning till frågan, huruvida inte ärendet vore värt en ny prövning; det är nämligen ganska precis på dagen två månader sedan representanter för Jämtlands län och Östersunds stad samt en hel del organisationer framlade sina synpunkter på och bekymmer i ärendet. I våra synpunkter har också instämt den samarbetsdelegation, som finns för de fyra nordligaste länen. Vi finner det för vår del något egendomligt, att ärendet inte ansetts vara av den betydelse att myndigheterna i Norrland fått uttala sig om denna sak. Det betyder i alla fall åtskilligt när en institution, som i 70 år varit placerad i mellersta Norrland, plötsligt befines vara olämpligt förlagd och i stället föreslås placerad i det allra sydligaste av de norrländska länen, ett län som till sin struktur knappast är norrländskt i egentlig bemärkelse.

Jag tror att man utan att hålla strängt på de norrländska synpunkterna vågar påstå, att detta ärende inte bara har norrländska aspekter, utan att det är ett riksintresse hur distriktsförvaltningarna är placerade inom landet. Huvudstads-tidningarna brukar ju inte i oträngt mål ta upp lokala landsortsproblem till behandling, men denna fråga har i alla fall föranlett ledarmellanstick, som framhållit att det ur de av oss anförda synpunkterna skulle vara mycket att invända mot den av järnvägsstyrelsen planerade åtgärden.

Vi är för vår del klart medvetna om att man i alla landsdelar måste finna sig i rationaliseringsåtgärder och andra förändringar som syftar till att göra en förvaltning effektivare, men vi är mycket upprörda över att det alltid blir Norrland som får sitta emellan, så snart det gäller en besparingsåtgärd. Den landsända, som är mest folkfattig, kan naturligtvis inte bjuda på nyttigheter i samma utsträckning som andra delar av landet, och man måste då fråga sig hur det över huvud taget skall bli möjligt att utveckla Norrland, när man vid varje besparingsåtgärd undersöker, om det inte går att spara just i Norrland. Vi

håller före att när det i den övriga delen av landet finns sex distrikt — eller i varje fall fem större och ett mindre — borde järnvägsstyrelsen i första hand ha kunnat undersöka, huruvida inte något av dessa övriga distrikt skulle kunna rationaliseras och möjlighet finnas till en sammanslagning bland dessa distrikt.

Järnvägsstyrelsens inställning rimmar ganska illa med de löften, som ibland avges om att vi skall hjälpas åt att förlägga statliga institutioner i Norrland för att förbättra förhållandena där bl. a. ur trivselsynpunkt. Det är något helt annat när man som nu vill förvägra Norrland att få behålla de statliga institutioner, som de under flera decennier har haft. Jag kan nämna, att Norrland exempelvis under många årtionden varit den landsända, som mer än någon annan försett landet med arbetskraft. Under åren mellan 1900 och 1910 var det många yngre personer som sökte sig utkomst i andra delar av vårt land. Under 1920- och 1930-talen var det en mindre utflyttning, bl. a. beroende på att vi fick en bergslag i Västerbotten och så småningom även ett järnverk i Luleå. Dessa förhållanden har återspeglat sig i utflyttningssiffrorna. Till samma resultat har även medverkat att kommunikationerna har förbättrats, men likväl har under de tolv åren mellan 1940 och 1951 i runt tal från Norrland utvandrat 65 000 människor. Man kan utan vidare påstå, att de har varit i åldern 15—30 år, alltså den mest arbetsföra åldern. Om man säger att dessa ungdomars utbildning kostat 1 000 kronor om året tills de uppnått 15 års ålder, betyder det att Norrland i form av arbetskraft exporterat ett kapital under dessa år på en miljard kronor. Det är ett mycket stort kapital för detta område.

Vi hyser den bestämda uppfattningen, att de skäl, som har anförts för att ifrågavarande distrikt bör ha sin förvaltning i mellersta Norrland, är av den betydelse, att hela frågan bör ordentligt omprövas. Vi håller bestämt före, att det ur andra synpunkter än de rent ekonomiska är mer att vinna genom att stödja Norrland i dess utveckling än ge-

Om bibehållande av statens järnvägars distriktsförvaltning i Östersund.

nom att lägga hinder i vägen för den landsändan. Ty även om det inte är avsikten, så är det i alla fall här i realiteten fråga om ett hinder för Norrland.

Det är i och för sig tacknämligt att järnvägsstyrelsen ser på frågan järnvägs-ekonomiskt och anser sig spara 750 000 kronor på en indragning av distriktet, men jag är övertygad om att man genom att bibehålla organisationen vinner — liksom då det är fråga om många andra åtgärder här i landet — värden som visserligen inte kan mätas direkt i pengar men som i olika avseenden blir en hjälp till självhjälp för Norrland och över huvud taget till vidare utveckling av den landsdelen.

Varför är det exempelvis så svårt att få lärarkrafter på olika områden och tekniker och över huvud taget intellektuella i övre Norrland? Det beror mycket på att det finns alltför liten möjlighet för sådana personer till umgänge med gelikar. Trivselsynpunkterna är mycket betydande i det fallet. Och i kulturellt avseende är det alldeles självklart att det betyder åtskilligt att man där har en distriktsförvaltning med en hel del högre tjänstemän.

Jag vill alltså enträget vädja till statsrådet att vid det slutliga ställningstagandet i den här frågan inte ensidigt blicka på den här besparing, som järnvägsstyrelsen tror sig kunna göra och varom vi för övrigt inte har fått se någon ordentlig utredning, utan att han i stället skall bedöma frågan ur andra och vidare synpunkter. Om det sker, då är jag också övertygad om att statsrådet skall finna att de synpunkter, som jag framlagt i frågan, är bärande.

Häri instämde herrar *Nyström* och *Grym*.

Herr **LUNDQVIST**: Herr talman! Järnvägsstyrelsens önskan att nedbringa driftsutgifterna och att av den anledningen flytta distriktschefen från Östersund till Gävle i samband med att ett helt distrikt indrages är givetvis både lättförståelig och i och för sig också värd allt erkännande. Emellertid måste

det, herr talman, nog starkt ifrågasättas, om en sådan organisationsfråga, som det här gäller, kan och bör betraktas uteslutande som en SJ:s interna angelägenhet. Den starka oro, som den föreslagna organisationsändringen framkallat i Norrland och som har kommit till uttryck på många sätt — i pressen, genom massframställningar och uppvaktningar från olika myndigheter och representanter för näringslivet m. fl. även utanför Jämtlands län — visar med tydlighet, liksom den av herr Larsson framställda interpellationen, att man inom berörda trafikområde har en helt annan syn på denna organisationsfrågas betydelse än vad järnvägsstyrelsen har lagt i dagen.

Jag tror inte heller, herr talman, att någon — jag vill understyrka detta — med framgång kan helt underkänna de skäl emot den föreslagna indragningen av distriktschefstjänsten i Östersund, som från dessa olika håll har framförts. Så mycket får väl i varje fall anses obestridligt, att denna indragning *kan* komma att medföra olägenheter för stora delar av det trafikområde, som beröres av indragningen. Att skälen för och emot en indragning därför mycket noga bör vägas mot varandra, innan Kungl. Maj:ts slutliga ställningstagande sker, synes mig självfallet och endast höra till god ordning. Att kommunikationsministern också delar denna min uppfattning, synes framgå av att järnvägsstyrelsens framställning redan har legat i departementet i det allra närmaste fem månader, utan att något avgörande har träffats. Jag hoppas att det får tolkas så, att man anstränger sig till det yttersta för att på guldväg väga de olika skälen för och emot för att på det sättet komma fram till den bästa lösningen.

I interpellationen har sagts, att järnvägsstyrelsen gjort gällande att en distriktschef, bosatt i Gävle, skulle kunna tillgodose behovet av kommunikationer och trafik inom det nuvarande Östersundsdistriktets område lika bra som en distriktschef, bosatt i Östersund. Jag vet inte, om och i så fall i vilket sammanhang järnvägsstyrelsen över huvud taget

Om bibehållande av statens järnvägars distriktsförvaltning i Östersund.

har fällt ett sådant yttrande. Såvitt jag förstår måste det väl ändå vara på det sättet, att i varje fall många mera lokalt betonade spörsmål och angelägenheter vinner på om distriktsledningen ligger någorlunda centralt till inom berörda trafikområde. Det får väl nämligen anses ganska självfallet, att distriktsledningen i sådant fall lättare kan få bättre och intimare kännedom om traktens behov och därmed också få lättare att ta önskvärda initiativ än om samma distriktsledning är förlagd långt bort i utkanten av trafikområdet och dessutom — såsom det ju i detta fall förhåller sig — har ytterligare ett i och för sig krävande trafikområde att samtidigt intressera sig för och svara för.

Bland sådana lokala problem, som här kommer i fråga, skulle jag endast vilja peka på de många stora turistplatserna, särskilt i Jämtland och Härjedalen, och därmed också på den stora men samtidigt så utomordentligt känsliga turisttrafiken just till dessa delar av landet. I fråga om denna turisttrafik finns förvisso allt fortfarande mycket att göra även ur SJ:s egen synpunkt, och det fordras alltjämt stort intresse för att denna trafik skall kunna utvecklas så som den bör kunna göra.

Att även den viktiga samtrafiken med Norge över Storlien lättare och långt smidigare bör kunna tillfredsställas tillgodoses, om distriktschefen i Trondheim har sin svenska kollega placerad i Östersund än om den senare är placerad i Gävle, därtill då också upptagen — som jag nyss sade — av angelägenheter berörande ett helt annat stort trafikområde, får väl anses vara ganska självfallet.

Jag tror inte heller, herr talman, att man bör förbise den psykologiska betydelse, som denna fråga har. Detta har ju redan med all önskvärd tydlighet visat sig, och jag tror för min del inte, att det är välbetänkt att ta alltför lätt på detta faktum. Jag är för min del övertygad om att det även ur SJ:s egen synpunkt såsom affärsföretag är till bestående fördel, om det allmänna i stället ville ta alldeles särskild hänsyn till de

psykologiska återverkningarna av det slutliga ställningstagandet i denna fråga. Att inte för de väldiga områdena i Norrland ha någon SJ:s distriktsledning mellan Luleå och Gävle kan inte gärna i dessa trakter uppfattas som annat än en allvarlig försämring — jag försöker att välja mina ord så noga som möjligt och stannar vid det uttrycket. Och denna försämring blir så mycket kännbarare som kommunikationsproblemen där uppe ju alltjämt är både många och för bygden utomordentligt viktiga.

Jag kan ju, herr talman, i detta sammanhang få erinra om att den kommitté, som senast sysslat med SJ:s organisationsförhållanden, 1947 års järnvägsutredning, i sitt den 6 december 1949 avgivna betänkande gav uttryck åt den uppfattningen, att redan de distrikt som då fanns var alltför stora och att de därför borde delas upp i flera mindre. För Norrlands vidkommande föreslog denna kommitté därför distriktsledning såväl i Luleå som i Umeå, Östersund och Gävle.

Som en väsentlig fördel med detta organisationsförslag framhöll denna kommitté, att en utökning av antalet distrikt skulle i mycket hög grad främja den personliga kontakten mellan näringslivets representanter och trafikanterna över huvud å ena sidan och statsbaneföretagets främsta företrädare ute i landet å den andra, något som kommittén ansåg vara utomordentligt värdefullt. Tyvärr ligger, såvitt jag vet, detta förslag fortfarande hos Kungl. Maj:t utan att något ställningstagande har skett i frågan.

Jag har, herr talman, redan i den allmänna debatten här i kammaren den 5 november varit inne på denna fråga och skall nu inte gå närmare in på den. Att detta kommittéförslag kan ge uppslag till en lösning av nu ifrågavarande spörsmål, som i det väsentliga tillmötesgår ortens intressen utan att de ekonomiska uppföringarna för SJ behöver bli alltför stora, synes mig emellertid obestridligt.

Jag har, herr talman, den allra största respekt för den stora sakkun-

Om bibehållande av statens järnvägars distriktsförvaltning i Östersund.

skap, som finnes inom järnvägsstyrelsen. Men i denna fråga kan jag omöjligt dela styrelsens uppfattning. Jag skulle ändå inte ha här tagit till orda, om det inte vore min fasta övertygelse att det i det långa loppet blir till kännbar nackdel både för bygden och för SJ — även ur ren affärssynpunkt — om SJ för det vidsträckta Norrland inte skulle ha mer än en enda distriktsledning norr om Gävle, och detta så mycket mera som denna enda distriktsledning ligger så långt upp som i Luleå.

De långa avstånden i Norrland och de icke alltför goda kommunikationerna däruppe gör det förvisso redan nu mer än svårt att upprätthålla önskvärd kontakt mellan trafikanter av skilda slag å ena sidan och järnvägens distriktsledning å den andra. I denna tid av ökade svårigheter och hårdnande konkurrens för järnvägarna är det, enligt mitt sätt att se, icke lyckligt ens ur SJ:s affärssynpunkt att försämra kontakterna med bygden och trafikanterna såsom här otvivelaktigt skulle bli fallet, om järnvägsstyrelsens förslag genomfördes. Jag vill därför uttala den varma förhoppningen, att när herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet är färdig med att ta ställning till frågan, så skall detta resultera i ett beslut, som i varje fall gör det möjligt att ha kvar distriktschefen i Östersund. Det möter säkerligen inga hinder att ändå på ett ekonomiskt och förnuftigt sätt åstadkomma en distriktsledning i Gävle, det är min övertygelse.

Jag beklagar ur befolkningens synpunkt, att inte några positiva beslut redan kunnat meddelas. Det hade blivit en julklapp, som man säkerligen hade satt mycket stort värde på. Men, herr statsråd, den som väntar på något gott väntar ju inte heller för länge, det har vi många gånger fått lära oss i detta land.

I detta anförande instämde herr *Tjällgren*.

Herr STEN: Herr talman! Som kamraren förstår har jag ett visst behov

att yttra mig i denna fråga både som Gävlerepresentant och såsom livligt intresserad för samnorrländska strävanden.

Vad först Gävle beträffar var ju staden ännu för några årtionden sedan den ena ändpunkten för fem olika enskilda järnvägar. Även om vi alla är ense om att kommunerna egentligen inte skall påverka vare sig förläggningen av institutioner eller av industrier, är det förklarligt att Gävle stad i samband med överlåtelsen av stadens intressen i Gävle-Dala järnväg för några år sedan både begärde och fick en protokollanteckning, att en distriktsförvaltning skulle förläggas till Gävle, som ju tidigare varit säte för åtskilliga järnvägsförvaltningar.

Jag deltog själv i dessa förhandlingar, och jag var medveten om att entusiasmen var måttlig i Gävle för vad järnvägsgeneralen Granholm och kommunikationsministern Strindlund kallade, icke socialisering eller förståtligande, utan järnvägsnätets »enhetliggörande», och att vi därför måste komma hem med någon fjäder i hatten utöver de miljoner, som det rörde sig om. Men när jag nu återkallar i minnet vad som skedde den där natten vid Vasagatan — och jag har under veckoslutet konfererat med mina kamrater i Gävle — så var det Göteborg som framstod såsom vår motpol. Vi ansåg alltså, att en distriktsförvaltning kunde förläggas till Gävle hellre än två till Göteborg. Dessa synpunkter synes sedan ha hävdats sig av sin egen tyngd, och åtgärder i den riktningen har vidtagits. Östersund har aldrig framstått som någon motpol till Gävle.

Den fråga, som interpellationen har tagit sikte på, har föranletts av senare förslag inom SJ; först det som »kommunikationsministern i skuggkabinetet», herr Lundqvist, nyss erinrat om, avseende flera distriktsförvaltningar, och sedan detta sista förslag, som går ut på en sammanslagning av distriktsförvaltningar. Givet är, att Gävle ingenting har emot, att den distriktsförvaltning som skall förläggas dit får ett nå-

Om bibehållande av statens järnvägars distriktsförvaltning i Östersund.

got större kansli än som ursprungligen har varit avsett, men vi avvaktar i det avseendet med största sinneslugn en saklig och objektiv prövning.

Beträffande sakens allmänna aspekter ur norrländsk synpunkt skulle jag kunna hänvisa till ett uttalande i senaste numret av Norrländsk Tidskrift, för vilket jag är ansvarig och som jag förresten formulerat för omkring tre månader sedan. Utgångspunkten för detta är att Norrland ur kommunikationssynpunkt är »ett underutvecklat land», för att använda en modern term. Kompletteringar av järnvägsnätet både på längden och på tvären, alltså både genom distrikten efter norrlandskusten norröver och tvärs över södra Norrland, står på statsmakternas dagordning för allvarlig omprövning. Taxefrågorna ur näringslivets synpunkt var föremål för norrlandskommitténs särskilda intresse. Därtill kommer, att i alla våra diskussioner om principiella förvaltningsproblem — det förelåg i det avseendet en intressant utredning vid den senaste socialdemokratiska partikongressen — har det allt mer framstått som synnerligen önskvärt i en god förvaltning, att beslutanderätten icke skall ligga längre bort och högre upp i systemet än som är absolut nödvändigt. I vårt långsträckta och glest befolkade land är det därför angeläget, att förvaltningsapparaten på det centrala stadiet, alltså förbindelseleden mellan den lokala och den centrala förvaltningen, är så bärkraftig som möjligt.

Ur den synpunkten förefaller en ordning, enligt vilken det icke skulle finnas någon distriktsförvaltning inom SJ mellan Luleå och Gävle, knappast rimlig. Om frågan skulle avgöras här i kammaren i dag, så är jag övertygad om att herr Bergh i Luleå och jag, som är bosatt i Gävle, icke skulle sträcka våra önskemål och vår synkrets längre än att det ger gott svängrum för en distriktsförvaltning i mellersta Norrland. Jag antar att herr Berghs synkrets är begränsad i norr av Haparanda och Riksgränsen och söder ut sträcker sig måhända till Vännäs och Skellefteå, Arvidsjaur, ett stycke av inlandsbanan o. s. v.

Min erfarenhet från 26 år i Gävle är den, att man där norrut kan sträcka sig till Hudiksvall eller allra högst till Sundsvall, till Ljusdal eller möjligen till Ange, till Mora, Älvdalen och möjligen till Sveg.

Var en distriktsförvaltning i mellersta Norrland skulle ligga, om den inte hade existerat i detta ögonblick, det har jag naturligtvis inte någon uppfattning om. I analogi med Luleå och Gävle tänker man ju först på Härnösand eller Sundsvall, men inte ens för den goda grannsämjans skull här i bänken kan jag sträcka mig så långt norrut som till Örnsköldsvik. De järnvägsknutpunkter som ligger bäst till inom det nuvarande mellannorrländska järnvägsnätet är ju Ange, Bräcke och Långsele. Men Östersund har ju den tillgången, att förvaltningen ligger där, och att inlandsbanan, där Östersund är huvudorten, har tillkommit långt efter det att distriktsförvaltningen förlades dit. Dessutom hade jag också för avsikt att i likhet med herr Lundqvist erinra om att näringslivet i mellersta Norrland behöver ett andningshål över Trondheim utom de intressen som går åt Sundsvall.

Jag slutar alltså med en förvisning om att de önskemål interpellanten framfört kommer att under en fortsatt omprövning hävda sig genom sin egen tyngd på sakliga och objektiva grunder, liksom Gävle stads har gjort i detta sammanhang.

Herr PÅLSSON: Herr talman! Jag har begärt ordet för att tillfredsställa min egen önskan att helt få instämma i de argument, som min länskamrat herr Larsson har framfört i sitt tack för interpellationssvaret. Det har ju varit en ganska detaljrik diskussion, men jag skall inte ge mig in på detaljer mer än möjligen i ett fall. Jag vill först göra en allmän erinran.

Norrlandsproblemet är, hur man än vänder på saken, ett kommunikations- och trafikproblem, och det måste bli det, först och sist på grund av de stora avstånden; det kommer man inte ifrån.

Om bibehållande av statens järnvägars distriktsförvaltning i Östersund.

Här har statsmakterna — riksdag och regering — under senare år sökt att i en hel del avseenden gynna Norrlands utveckling, och det är en sak som vi norrlänningar självfallet är tacksamma för. Vi är därför rätt förvånade, då SJ nu kommer med sitt förslag om indragning. Det kan givetvis sägas, att kommunikationerna inte försvinner genom att man flyttar en distriktsförvaltning, men deras effektiva utnyttjande blir inte detsamma, om denna förvaltning ligger i Gävle eller om den ligger i mellersta Norrland, i detta fall i Östersund.

Vad jag i detaljviseende tänkte gå in på är en sak som här har berörts både av herr Lundqvist och av herr Sten. Jag är tacksam för att de har erinrat om saken. Det gäller mellanriksbanan Sundsvall—Östersund—Storlien—Trondheim, vilken jag för min del tillmäter en mycket stor betydelse. Jag tror att det är en förbindelseled västerut mot isfri hamn som är av den allra största vikt, inte enbart för Norrland och då först och främst mellersta Norrland. Jag tror inte det behövs så stor ansträngning för att tänka sig en situation då denna banförbindelse är av allra största värde för landet i dess helhet.

Herr Stens uttalande var intressant i flera avseenden. Jag vill för min del bara konstatera att här har en gång tydligen träffats en uppgörelse mellan SJ, Gävle stad och övriga intressenter i Gävle—Dala järnväg. I detta triangel-drama föreföll det, som om järnvägsstyrelsen, Gävle stad och Göteborgs stad var parter. Det verkar tyvärr som om nu mellersta Norrland och då närmast Östersunds stad och Jämtlands län skulle få den något tvivelaktiga uppgiften att infria det åtagande som gjordes vid det tillfället. Jag skall spara mina kommentarer tills vi får se hur det går, men jag hoppas innerligt att kommunikationsministern ser till att här sker ett ytterligare, noggrant och sorgfälligt övervägande. — Jag menar att det är en sparsamhet i bakvänd riktning om man drar in denna distriktsförvaltning i mellersta Norrland. Jag konstaterar med tacksamhet att statsmakterna inte bara i ord utan

även i handling under senare tid har visat sig intresserade för Norrlands utveckling. Då vore det illa, mycket illa — jag vill betona det — om kommunikationsväsendets rationella, intensiva och riktiga utnyttjande skulle beskäras och i större eller mindre mån förhindras genom att det beslutande förvaltningsorganet skulle flyttas längst ner till det sydligaste norrlandslän vi har. Det är ju ett område som inte har norrländsk karaktär och norrländska problem.

Till sist, herr talman, vill jag också enträget instämma i herr Larssons vädjan till kommunikationsministern att mycket noggrant ompröva denna fråga och undersöka om det inte är möjligt att bevara denna distriktsförvaltning åt mellersta Norrland för främjande av dess intressen och effektivisering av de andra åtgärder som statsmakterna vidtagit för Norrlands utveckling.

Herr JOHANSON, KARL AUGUST: Herr talman! Efter herr Stens mycket sympatiska anförande och hans motivering skulle jag kunna nöja mig med att instämma i vad byråchefen Lundqvist här har anfört. Han är gammal i gårde och vet vad saken gäller. Även jag har en smula erfarenhet på området, eftersom jag tjänat verket i något över 40 år. Det är bara en enda liten detalj, herr talman, som jag skulle vilja peka på i detta sammanhang och som inte saknar sin betydelse. Det gäller de så kallade rationaliseringsåtgärder — jag säger så kallade — som vidtagits på vissa områden. Det har visat sig att i stället för att de skulle medföra en bättre service åt den resande allmänheten på vår järnväg har det blivit sämre. Jag skall inte här dra fram något exempel, men jag tror att det kan bli tillfälle att visa hur som de s. k. rationaliseringsåtgärderna verkligen har medfört sämre service vid statens järnvägar än beräknat. Det är sådant, herr talman, som vi gamla järnvägsmän reagerar emot.

Jag instämmer således i det anförande som herr Lundqvist hållit, och den motivering som herr Sten så sympatiskt framförde i slutet av sitt yttrande.

Ang. värdering av varulager vid taxering m. m.

Herr NÄSSTRÖM: Jag tror att kommunikationsministern kommer att undersöka denna fråga mycket noga. Vi hoppas att resultatet icke skall bli en försämring för Norrland. Ur den breda allmänhetens synpunkt är detta inte det viktigaste, utan det finns andra och större projekt som befolkningen väntar på. När det nu har blivit en omsvängning i konjunkturen och folket börjar söka sig till arbetsförmedlingarna, skulle jag vilja vädja till kommunikationsministern: Ta upp tanken på ostkustbanan och undersök den noga! Jag tror att vi håller på att närma oss den tid, då det finns möjlighet att på det sättet förbättra kommunikationerna för Norrland.

I herr Näsströms yttrande instämde herr *Bergh*.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets memorial nr 234, angående tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1952/53, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Ang. värdering av varulager vid taxering m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 14 december 1951 (nr 795) med tillfälliga bestämmelser om värdering av varulager vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 21 november 1952 dagtecknad till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 252, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning angående upphävande av förordningen den 14 december 1951 (nr 795) med tillfälliga bestämmelser om värdering av varulager vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt; samt

2) förordning med bestämmelser om värdering av varulager vid 1954 års taxering till statlig och kommunal inkomstskatt.

I det under 2 upptagna förordningsförslaget var 1 § så lydande:

Ha skattskyldigs tillgångar avsedda för omsättning eller förbrukning i rörelse (varulager) vid utgången av det beskattningsår, för vilket taxering till statlig och kommunal inkomstskatt verkställes av beskattningsnämnd i första instans år 1954, ökat vid jämförelse med varulagret vid närmast föregående beskattningsårs utgång (jämförelselagret), skall vid beräkning av nettointäkt av rörelse för förstnämnda beskattningsår gälla vad nedan i denna förordning sägs.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

A) de likalydande motionerna I: 538 av herr *Magnusson* m. fl. samt II: 707 av herrar *Nilsson* i Svalöv och *Hagård*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att därest riksdagen godkände Kungl. Maj:ts förslag beträffande värdering av varulager vid 1954 års taxering till statlig och kommunal inkomstskatt § 1 i förordningen skulle få följande lydelse:

Ha skattskyldigs tillgångar avsedda för omsättning eller förbrukning i rörelse (varulager) vid utgången av det beskattningsår, för vilket taxering till statlig och kommunal inkomstskatt verkställes av beskattningsnämnd i första instans år 1954, ökat vid jämförelse med varulagret vid utgången av det beskattningsår, som gått till ända före den 1 mars 1953 eller, om den skattskyldige så yrkar, det beskattningsår, som gått till ända närmast före den 1 mars 1952 (jämförelselagret) skall vid beräkning av nettointäkt av rörelse för förstnämnda beskattningsår gälla vad nedan i denna förordning sägs;

B) de likalydande motionerna I: 539 av herr *Ohlön* m. fl. och II: 706 av herr *Ohlin* m. fl., vari hemställts, att riks-

Ang. värdering av varulager vid taxering m. m.

dagen med ändring av vad Kungl. Maj:t hemställt i proposition nr 252 för sin del måtte besluta

1) att förordningen den 14 december 1951 (nr 795) med tillfälliga bestämmelser om värdering av varulager vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt skulle upphävas;

2) att förordningen den 14 december 1951 (nr 794) med bestämmelser om investeringsavgift skulle upphöra att gälla från och med den 1 januari 1953;

C) de likalydande motionerna I: 540 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 709 av herr *Hjalmarson* m. fl., vari hemställts, att riksdagen för sin del måtte besluta

dels att avslå det i proposition nr 252 till innevarande års riksdag framlagda förslaget till förordning med bestämmelser om värdering av varulager vid 1954 års taxering till statlig och kommunal inkomstskatt,

dels ock att upphäva förordningen den 14 december 1951 (nr 794) om särskild avgift vid vissa investeringar (investeringsavgift) samt

D) motionen II: 708 av herr *Kollberg*, vari hemställts,

1. att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag till förordning med bestämmelser om värdering av varulager vid 1954 års taxering till statlig och kommunal inkomstskatt samt

2. för den händelse berörda yrkande ej skulle bifallas, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av ifrågavarande förordning, att den skattskyldige medgäves rätt att välja antingen 1951 eller 1952 som jämförelseår.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 252 antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1) förordning angående upphävande av förordningen den 14 december 1951

(nr 795) med tillfälliga bestämmelser om värdering av varulager vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt; samt

2) förordning med bestämmelser om värdering av varulager vid 1954 års taxering till statlig och kommunal inkomstskatt;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 538 av herr *Magnusson* m. fl. samt II: 707 av herrar *Nilsson* i Svalöv och *Hagård*,

2) de likalydande motionerna I: 539 av herr *Ohlon* m. fl. och II: 706 av herr *Ohlin* m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 540 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 709 av herr *Hjalmarson* m. fl. samt

4) motionen II: 708 av herr *Kollberg*, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Velander*, *Wehtje* och *Nilsson* i Svalöv, vilka under hänvisning till innehållet i de likalydande motionerna I: 540 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 709 av herr *Hjalmarson* m. fl. ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte

1) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående upphävande av förordningen den 14 december 1951 (nr 795) med tillfälliga bestämmelser om värdering av varulager vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt;

2) avslå det vid propositionen fogade förslaget till förordning med bestämmelser om värdering av varulager vid 1954 års taxering till statlig och kommunal inkomstskatt; samt

3) med bifall till de likalydande motionerna I: 540 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 709 av herr *Hjalmarson* m. fl., i vad motionerna avsåge investeringsavgiften, antaga följande

Ang. värdering av varulager vid taxering m. m.

Förslag

till

förordning angående upphävande av förordningen den 14 december 1951 (nr 794) om särskild avgift vid vissa investeringar (investeringsavgift).

Härigenom förordnas att förordningen den 14 december 1951 (nr 794) om särskild avgift vid vissa investeringar (investeringsavgift) skall omedelbart upphöra att gälla.

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 538 av herr Magnusson m. fl. samt II: 707 av herrar Nilsson i Svalöv och Hagård,

2) de likalydande motionerna I: 539 av herr Ohlon m. fl. och II: 706 av herr Ohlin m. fl. samt

3) motionen II: 708 av herr Kollberg,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna förut hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

II) av herrar *Spetz, Persson* i Svensköp, *Sjölin* och *Anderson* i Sundsvall, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställt

A) att riksdagen mätte

1) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående upphävande av förordningen den 14 december 1951 (nr 795) med tillfälliga bestämmelser om värdering av varulager vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt;

2) avslå det vid propositionen fogade förslaget till förordning med bestämmelser om värdering av varulager vid 1954 års taxering till statlig och kommunal inkomstskatt; samt

3) med bifall till de likalydande motionerna I: 539 av herr Ohlon m. fl. och II: 706 av herr Ohlin m. fl., i vad motionerna avsåge investeringsavgiften, antaga följande

Förslag

till

förordning angående upphävande av förordningen den 14 december 1951 (nr 794) om särskild avgift vid vissa investeringar (investeringsavgift).

Härigenom förordnas, att förordningen den 14 december 1951 (nr 794) om särskild avgift vid vissa investeringar (investeringsavgift) skall upphöra att gälla med utgången av år 1952; dock att förordningen fortfarande skall gälla i fråga om 1953 års taxering samt i fråga om eftertaxering för år 1953.

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 538 av herr Magnusson m. fl. samt II: 707 av herrar Nilsson i Svalöv och Hagård,

2) de likalydande motionerna I: 540 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 709 av herr Hjalmarson m. fl. samt

3) motionen II: 708 av herr Kollberg,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna förut anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

III) av herrar *Velander, Wehtje, Spetz, Persson* i Svensköp, *Sjölin, Nilsson* i Svalöv och *Anderson* i Sundsvall, vilka under hänvisning till innehållet i de likalydande motionerna I: 538 av herr Magnusson m. fl. samt II: 707 av herrar Nilsson i Svalöv och Hagård ävensom motionen II: 708 av herr Kollberg ansett, att — därest riksdagen icke skulle bifalla yrkandet i reservationen I) under punkten A) 2) och i reservationen II) under punkten A) 2) om avslag å propositionen i avseende å förslaget till förordning med bestämmelser om värdering av varulager vid 1951 års taxering till statlig och kommunal inkomstskatt — 1 § i förevarande författning borde erhålla följande lydelse:

Ha skattskyldigs tillgångar avsedda för omsättning eller förbrukning i rörelse (varulager) vid utgången av det

Ang. värdering av varulager vid taxering m. m.

beskattningsår, för vilket taxering till statlig och kommunal inkomstskatt verkställes av beskattningsnämnd i första instans år 1954, ökat vid jämförelse med varulagret vid utgången av det beskattningsår, som gått till ända före den 1 mars 1953, eller, om den skattskyldige så yrkar, det beskattningsår, som gått till ända närmast före den 1 mars 1952 (jämförelselagret), skall vid beräkning av nettointäkt av rörelse för förstnämnda beskattningsår gälla vad nedan i denna förordning sägs.

Angående sättet för betänkandets föredragning yttrade

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Beträffande föredragningen av bevillningsutskottets betänkande nr 60 hemställer jag,

att detsamma måtte företagas till avgörande punktvis samt punkten A 2 på det sätt, att först föredrages det i punkten tillstyrkta förordningsförslaget med undantag av 1 § och därefter 1 § samt slutligen utskottets hemställan;

att vid behandlingen av den del av betänkandet, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta betänkandet i dess helhet; samt

att författningstext ej må behöva uppläsa i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten A 1.

Herr VELANDER: Herr talman! För jämnt ett år sedan diskuterade vi synnerligen livligt här i kammaren just de spörsmål, som möter oss också i dag. Diskussionen gällde sålunda investeringsavgiften och den gällde begränsningar i rätten till avskrivning beträffande varulager. Motiveringen för dessa regleringar var att det krävdes ytterligare begränsning i investeringsverksamheten för vinnande av en stabilisering av penningvärdet och för samhällsekonomisk balans över huvud taget. Det räckte sålunda inte med byggnadsreglering, investeringskatt, exportprisutjäm-

ningsavgifter och kreditrestriktioner. Man måste också, menade finansministern, gå in för investeringsavgift och begränsning av den fria lagervärderingen. Därtill kan man även foga konjunkturvinstskatt och spärkontoavsättningar av skogsinkomster, också uttryck för regeringskoalitionens utomordentligt intensiva regleringslusta.

För investeringsavgiften och begränsningen av den fria lagervärderingen åberopades enahanda skäl. Skillnaden mellan dem var att den förra drabbade byggnader och inventarier och den senare varulager. Båda »skulle för företagens vidkommande medföra en effekt av i huvudsak samma innebörd som en allmän räntehöjning, vilken av olika skäl» — verkliga eller konstruerade — städse »ansetts böra undvikas».

Finansministern hyste en utomordentlig oro inför det för företagsamheten då utmärkande läget. Detta karakteriserades, jag citerar, »på det hela taget av en högt uppdriven vinstkonjunktur, som särskilt berört exportindustrierna och i första hand skogsindustrien», och denna »utpräglade högkonjunktur inom företagarsfären» utgjorde det allvarligaste hotet mot strävandena till ekonomisk balans. Någon avmattning i konjunktureren hade inte gjort sig gällande. Snarare tydde vissa tecken på en intensifiering därav.

Ja, propositionen behandlades här i kammaren den 12 december. Det dröjde inte länge, innan finansministern fick ytterligare ett belägg på riktigheten av sin kända sats: »Det går sällan här i världen som man tänkt sig.» Den högt uppdrivna vinstkonjunktureren började snart att mattas. Strykpojken framför andra var ju skogsindustrien. Denna drabbades, såsom redan antytts, av prisutjämningsavgifterna, som ju avsåg dess exportvaror. Dessa avgifter hade räknats i miljardbelopp. De bortföll emellertid i raskt tempo, automatiskt kan man säga, på grund av konjunkturedgången. Tendensen på andra avsnitt av näringslivet blev i stort sett densamma, även om intensiteten inte kunde mäta sig med den som gällde skogsindustrien.

Ang. värdering av varulager vid taxering m. m.

Nu har vi hunnit därhän att finansministern själv börjat bli betänksam inför vissa led i regeringens ekonomiska politik. Han närmar sig då begränsningen i den fria varulagervärderingen och synes vilja avveckla denna i två etapper. Men varför inskränker sig finansministern till enbart den? Den ligger dock, såsom anförts, helt i linje med investeringsavgiften och utgör uttryckligen ett komplement till eller ett substitut för denna. Den är avsedd att hålla tillbaka investeringar i varulager på samma sätt som investeringsavgiften i fråga om byggnader och inventarier, och det gällde ju också i båda fallen, såsom redan sagts, att uppnå en kostnadsökande effekt av i huvudsak samma innebörd som en allmän räntestegring.

Finansministern är visserligen inne på en del funderingar om att investeringsavgiften måhända bör avskaffas för nästa år liksom också den enligt propositionen kvarstående begränsningen i varulagervärderingen för det året. Men varför skall icke investeringsavgiften avskaffas redan för innevarande år? De avsedda investeringsbegränsande verkningarna därav — i den mån sådana enligt finansministerns mening har kunnat uppkomma — har dock redan inträtt. Vi befinner oss nämligen långt inne på årets tolfte månad, och man behöver alltså inte räkna med någon nämnvärd investering under den korta tid som återstår. Och inte får det väl antagas, att finansministern har börjat anlägga fiskaliska synpunkter på denna fråga, att han med andra ord skulle mena att en hel del miljoner kronor skulle kunna tillföras statskassan genom att man bibehåller investeringsavgiften, medan begränsningen av den fria lagervärderingen kanske inte kommer att ge staten några inkomster alls eller i varje fall mycket blygsamma sådana och att man därför kan låta den falla. En sådan inställning skulle i varje fall bestämt strida mot alla tidigare deklARATIONER om en motsatt uppfattning.

Och inte finns det väl någonting kvar av de för ett år sedan åberopade skälen för genomförande av dessa regleringar!

Är det någon som känner sig övertygad om att vi alltfjämt befinner oss i en högt uppdriven vinstkonjunktur, som utgör, såsom det hette, ett det mest allvarliga hot mot strävandena till ekonomisk balans? Är icke läget i stället det, att avsättningssvårigheter, utomordentligt höga byggnads-, material- och maskinkostnader samt likviditetshänsyn har satt och kommer att sätta sin prägel på investeringsviljan? Är det möjligt att över huvud taget tänka sig någonting annat? Och måste vi inte nu inrikta oss på att i olika hänseenden söka möta och övervinna de påfrestningar, som den inträdda konjunkturdämpningen kan — för att icke begagna ett starkare uttryck — vara ett allvarligt förebud till? Detta sker icke genom att möjligheterna till rationalisering och effektivisering inom vårt produktiva liv beskäres eller hämmas. Företagaren måste veta, och han har rätt att få veta, under vilka betingelser han arbetar och planerar.

De regleringar, som vi här talar om, får icke heller betraktas såsom beredskapsåtgärder inför ovissa lägen, såsom finansministern och utskottet nu synes anse. Detta är någonting alldeles nytt, och den synpunkten kan lika gärna anföras såsom motiv för en permanentning av dessa regleringsåtgärder. Den synpunkten kan också anföras såsom motiv för införande av snart sagt vilka regleringsåtgärder som helst. Det har emellertid tidigare aldrig varit fråga om beredskapsåtgärder, jag upprepar det.

Den överfulla sysselsättningen eller ens den fulla sysselsättningen är inte längre aktuella begrepp. Ändock anstränger man sig för att finna motiveringar för bibehållandet av åtgärder eller regleringar, varigenom viljan och lusten till anpassning till nya lägen måste motverkas.

Läget på penning- och kapitalmarknaden har präglats av en tilltagande knapphet på likvida medel, som kan betecknas såsom synnerligen besvärande. Åtstramningen på kreditmarknaden är någonting som vi alla varit med om, även om vi i det sammanhanget haft något skiljaktiga framgångslinjer. Där-

Ang. värdering av varulager vid taxering m. m.

vidlag bör det emellertid vara av intresse att erinra om den ofta och intensivt diskuterade lågränteprincipen. Jag skall inte vidare gå in på frågan därom. Jag anser emellertid, att det dock vore utomordentligt värdefullt, om finansministern kunde ge oss något av en realistisk beskrivning på hur denna lågränteprincip i dagens läge faktiskt ter sig, särskilt utanför den allmänna sektorn. Den höga räntan menade väl finansministern att vi skulle undgå vid införande av investeringsavgiften och dess komplement, beskärningen av den fria varulagervärderingen!

Alla är vi väl ense om att i den hårdnande konkurrens på både utlands- och hemmamarknaden, som undan för undan gör sig allt starkare påmind, företagsamheten i vårt land, icke minst på grund av den i förhållande till de flesta andra länder utomordentligt höga kostnadsnivån, står inför svårigheter av synnerligen komplicerad natur. Det kan därför icke vara påkallat att bita sig fast vid senkomna regleringar, som icke varit ägnade att befordra eller med hänsyn till utvecklingen i varje fall icke kommit att på något sätt befordra våra ekonomiska möjligheter.

Det resonemang, som här förts, gäller även om vi, såsom någon kanske invänder, dock inte hamnat i vad man skulle kunna kalla för en utpräglad lågkonjunktur. Det gäller också för det fall, att den lägesutveckling, som vi har varit med om, kan betecknas såsom i väsentlig grad återvunnen stabilitet. En sådan stabilitet kan icke motivera konstlade åtgärder eller regleringar av den natur, vi i dag diskuterar.

Till sist skulle jag vilja beröra en detaljfråga. Finansministern menar, att de föreslagna begränsningarna av den fria varulagervärderingen skall åtminstone formellt bli gällande för år 1953. I det sammanhanget kan man inte underlåta att fästa sig vid att vid fastställandet av huruvida lagerökning har förekommit eller ej lagerställningen per den 31 december 1952 skall tas till jämförelse och inte, såsom enligt den förut gällande förordningen, lagerställningen per den

31 december 1951. Man frågar sig vad som egentligen avsetts därmed? Med finansministerns utgångspunkter kan man väl tänka sig, att vissa företagare, som för att hålla sysselsättningen uppe, producerar på lager, kan ha en ganska god lagerställning vid 1952 års utgång. Men detta är säkerligen undantagsfall. Däremot kan man utgå ifrån att lagerställningen den 31 december 1951 mera allmänt var väsentligt större än vad som kan antas bli fallet vid innevarande års utgång. Då frågar jag: Varför skall man genomföra en skärpning på denna punkt? Det är en rent fiskalisk inställning, som tar sig uttryck däri, en fiskalisk inställning som jag nästan skulle vilja beteckna såsom något oresonlig. Jag är sålunda beredd att vid det blivande avgörandet här i kammaren falla tillbaka på herr Magnussons m. fl. motion, d. v. s. reservationen under punkt III i utskottsbetänkandet.

Jag kommer, herr talman, att senare under de olika punkterna framställa de yrkanden, som betingas av vad jag här har anfört.

Herr MAGNUSSON: Herr talman! Jag kan till alla delar instämma i det anförande som herr Velander här har hållit. Jag har emellertid begärt ordet då jag tagit mig friheten att tillsammans med några andra ledamöter här i kammaren föreslå viss ändring av 1 § i den föreslagna förordningen.

Vid 1951 års höstriktsdag beslutades ju en begränsning av den fria avskrivningsrätten på varulager, som skulle äga tillämpning vid 1953 och 1954 års taxeringar. Meningen med denna avskrivningsbegränsning var att man skulle förhindra spekulativa lagerökningar under åren 1952 och 1953. Rätt till lagerökningar i jämförelse med 1951 års utgående varulager skulle sålunda icke få förekomma.

I samband med att denna förordning nu av Kungl. Maj:t har föreslagits upphöra, har emellertid också föreslagits en ny förordning av liknande karaktär,

Ang. värdering av varulager vid taxering m. m.

som tar sikte på att förhindra dylika lagerökningar under år 1953. Men såsom herr Velander redan tidigare här har framhållit, föreligger det nu inte någon risk för att lagerökningar i spekulativt syfte skulle kunna komma till stånd under nästa år. Hela denna förordning förefaller därför fullständigt meningslös.

En förändring av utomordentligt stor betydelse föreligger emellertid i det nya förslaget. Förändringen består däri, att i propositionen föreslås att varulagret vid utgången av år 1952 skall vara det jämförelsetal, som skall bestämma huruvida lagerökning föreligger eller icke. Det är sålunda en skillnad i förhållande till den förordning som tidigare förelåg, som ju tog sikte på det utgångslager, som fanns vid 1951 års slut. I nu rådande konjunktur har företagen i allmänhet strävat efter att hålla sina lager så små som möjligt, eftersom ju läget har varit osäkert. Men det finns också en annan anledning som har gjort, att företagen har funnit det förenligt med sina intressen att försöka hålla sina lager nere. Det är just förekomsten av den förordning, som riksdagen här i dag skall avskaffa.

Å andra sidan finns det en hel del företag, som har varit nödsakade att öka sina lager. Detta har emellertid icke skett frivilligt. Det är därför också ganska naturligt, att Kungl. Maj:t nu har funnit det angeläget att upphäva denna förordning i vad den gäller nästa års taxering. Det har också av finansministern i propositionen sagts, att det skulle vara ganska orimligt, om dessa företag nu skulle bli straffbeskattade därför att de har ökat sina lager genom en lagerkörning som varit avsedd att upprätthålla den fulla sysselsättningen.

Det förefaller emellertid också synnerligen orättvist, att företag — och det är förmodligen de flesta — som under år 1952 lyckats hålla sina lager nere eller i många fall minskat desamma, nu skall komma i ett sämre läge vid kommande års taxeringar, därför att de följt statsmakternas önskingar och minskat sina lager för att därigenom ställa me-

del till förfogande för sådana investeringsbehov som statsmakterna från sina synpunkter finner lämpligt att tillfredsställa. Detta är ett mycket egendomligt handlingssätt från statsmakternas sida mot ett lojalt näringsliv. En uppmuntran hade väl varit mer på sin plats än ett straff av denna art.

Man måste i detta sammanhang också liksom herr Velander ställa sig frågan, vad det är som har inträffat under detta år och som gör att statsmakterna i dagens läge på detta sätt måste skärpa bestämmelserna för en hel del privata näringsutövare.

Jag kommer, herr talman, till det resultatet, att det ur rättvisesynpunkt måste vara riktigt att valfrihet lämnas den skattskyldige att välja antingen 1951 eller 1952 såsom jämförelseår vid beräkning om lagerökningar har förekommit under 1953. I Kungl. Maj:ts proposition finns inte heller något som helst angivet om motivet för den föreslagna plötsliga skärpningen av bestämmelserna, varför man kanske kan förmoda, att dessa förhållanden har förbisetts vid förordningens tillblivelse.

Jag tror att det är synnerligen angeläget att man gör klart för sig, att vårt näringsliv i dagens läge icke ytterligare bör belastas med bördor som medför svårigheter av denna art för företagens fortsatta arbete. Detta är betydelsefullt ur många synpunkter, inte minst ur sysselsättningsynpunkt. Det är av vikt att de lageravskrivningar, som kan göras, också kommer till stånd, för att företagens motståndskraft skall bli så stor som möjligt.

Det framlagda förslaget, som innebär att företagen vid två exakt angivna tidpunkter skall ställa lagren mot varandra, är ett oerhört stelbent system som måste vålla svårigheter för näringslivet att göra erforderliga planeringar. Det medför också att effektivitetssynpunkten icke till fullo kan komma till sin rätt inom företagen. Företagen kan nämligen genom de nya bestämmelserna få svårt att i rätta ögonblicket ha tillgång till de råvaror som är nödvändiga för att kunna upprätthålla full drift. Det

Ang. värdering av varulager vid taxering m. m.

framlagda förslaget medför också den risken att företagen kanske icke kan göra sina inköp, i det ekonomiskt mest fördelaktiga ögonblicket. Man kan faktiskt härigenom komma att avhända vårt land en hel del valutor, som man kanske annars kunde ha sparat.

En god tillgång på varor är en utomordentligt viktigt faktor när det gäller att åstadkomma en sund prissbildning. Jag tror att om vi över huvud taget i fortsättningen skall kunna räkna med prissänkningar, är det nödvändigt att tillgången på varor inom landet är god. Det har ju visat sig att de prissänkningar, som vi i alla fall kunnat notera under det gångna året, ägt rum just på sådana områden, där det finns god tillgång på varor.

Vi måste också tänka på den hänsyn som bör tas till alla nya företag och alla företag som befinner sig i utveckling. De flesta företag strävar ju efter att utveckla sin verksamhet. Om den förordning, som nu ligger på riksdagens bord, skulle godkännas, skulle man skapa ytterligare svårigheter just för dessa kategorier av företagare. Även läget för dessa företag har mycket stor betydelse för konsumenterna, då de ju spelar en stor roll när det gäller att pressa prismarknaden.

Jag kommer, herr talman, till det resultatet, att den fråga, som vi i dag har till avgörande, är av utomordentligt stor betydelse för hela vårt näringsliv och hela vårt samhälle. Jag vädjar därför till riksdagens ledamöter att ta sig en allvarlig funderare innan frågan avgörs.

Jag ber, herr talman, att vid ett senare tillfälle få återkomma med yrkande om ändring av 1 §, ett yrkande som kommer att sammanfalla med min motion och den reservation som avgivits med beteckningen III).

Herr SPETZ: Herr talman! Jag skall be att med några korta ord få uppehålla mig vid investeringsavgiften.

Såsom herr Velander erinrade om hade vi den 12 december i fjol en ingående överläggning i denna fråga. I den reservation, som folkpartiets represen-

tanter hade låtit föga till det utskotts-
betänkande, som då behandlades, heter
det: »I enlighet med yrkandet i våra mo-
tioner föreslå vi därför att förordningen
om investeringsavgift skall gälla enbart
vid 1953 års taxering. Vi vilja i detta
sammanhang bestämt understryka att
någon förlängd giltighetstid inte bör
komma i fråga.»

Med anledning härav yttrade sig be-
villningsutskottets talesman, herr Sjö-
dahl, på följande sätt: »För den ett-åriga
tiden kan naturligtvis tala, att om man
bestämt säger, att avgiften skall gälla
endast ett år, så får den en starkare
effekt, än om man har den under två
år.»

Nu blev ju riksdagens beslut att av-
giften skulle gälla för två år. Man kan
för dagen kanske inte med någon större
säkerhet säga, huruvida och i vilken om-
fattning denna investeringsavgift, som
alltså bestämts för två år, har haft nå-
gon inverkan på investeringarna. En
sak borde vi dock vara eniga om, näm-
ligen att om investeringarna fördyras
genom att en avgift lägges på dem, så
måste åtminstone på längre sikt starkt
ogynnsamma verkningar göra sig gäl-
lande i fråga om produktionsutveckling-
en. Alla är väl eniga om att konjunktur-
läget i dag högst avsevärt skiljer sig
från det som rådde i december månad
förra året. Den överkonjunktur som då
rådde är borta, och utsikterna för fram-
tiden är ovissa. Vi hade i bevillningsut-
skottet tillfälle att lyssna till en rad ex-
perter på nu ifrågavarande område. De-
ras enstämmiga uppfattning var, tyck-
tes det åtminstone mig, att läget i varje
fall för exportindustrien under senare
hälften av 1953 måste betecknas som
rätt allvarligt. En av de tillkallade ex-
perterna uttryckte det på det sättet, att
det första halvåret av 1953 för export-
industrien är en nådatid, som borde be-
gagnas för att anpassa industrien efter
det förändrade konkurrensläget på ex-
portmarknaden. Det är klart att denna
anpassning kan ske på olika sätt, men
att en fortsatt rationalisering därvid är
ett av de främsta medlen torde vara
ostridigt.

Ang. värdering av varulager vid taxering m. m.

Nu har ju utskottet mycket starkt undertrukt, att frågan redan nästa vår bör bli föremål för förnyat övervägande. Jag ifrågasätter emellertid om inte den lagändring, som kan bli resultatet av en omprövning av frågan då, kommer för sent. Det är ju på det sättet att maskiner och liknande inventarier, som skall användas för denna rationalisering av industrien, finns i regel inte i lager, utan de måste beställas. Det har uppgivits för mig att leveranstiden för dylika maskiner kan beräknas till åtminstone åtta månader. Genom att uppskjuta avgörandet till på våren nästa år skulle man avskära möjligheterna för exportindustrien att använda nådatiden för en behövlig anpassning.

Det är inte bara industrien som behöver anpassa sig efter det förändrade läget, även handeln är i trängande behov av en rationalisering. Detta har framgått inte minst av en utredning, som företagits av ledamoten av denna kammare fru Lindström. Även exempelvis Kooperativa förbundets styrelse har mycket starkt undertrukt denna synpunkt, och frågan har under hösten förts på tal i andra kammaren genom en interpellation av en ledamot av det socialdemokratiska partiet.

Jag skulle för min del hälsa med glädje, om kammaren vore djärv nog att redan i dag besluta upphäva investeringsavgiften för nästa år. Jag tror att ett sådant beslut skulle hälsas med tillfredsställelse ute bland näringslivets folk. För min del anser jag också att ett sådant beslut skulle vara utomordentligt gynnsamt för den anpassningsprocess, som måste komma inom vårt näringsliv.

Jag ber, herr talman, att på grund av det anförda senare få återkomma med yrkanden i anslutning till den reservation som anförts från vår sida.

Herr WEHTJE: Herr talman! De frågor, som genom den föreliggande propositionen nu i elfte timmen av denna session underställes riksdagens prövning, är av stor betydelse för vår ekonomiska politik i allmänhet, och det hade helt

visst varit önskvärt, att bättre tillfälle till en grundlig behandling givits än vad som här kan komma i fråga. De genom propositionen aktualiserade spörsmålen om investeringspolitikens utformning för näringslivets del borde ha satts in i de större sammanhangen. En bedömning av förhållandena, begränsad till nu ifrågasvarande avsnitt, kan inte vara tillfredsställande.

I propositionen hänvisar finansministern helt kort till den redogörelse för det ekonomiska läget, som han lämnade här i kammaren den 5 november i år. Sedan dess har enligt hans mening ingenting inträffat, som föranleder regeringen att ändra utformningen av den ekonomiska politiken.

Vid ett mera grundligt studium för att få ett underlag för en bedömning av läget kan man väl först konstatera, att utvecklingen för vårt lands vidkommande under de senaste 6—8 månaderna allmänt sett inneburit en väsentlig förändring, och en snabb och betydande försämring. Överkonjunkturen under de första månaderna av detta år har hastigt försvunnit. I första omgången har vi därigenom fått ett bättre avvägt och mera balanserat läge i vår ekonomi än vi haft under de senaste åren. Men utvecklingen har gått vidare, och vid det här laget tror jag att vi i ganska många avseenden kommit under jämviktsläget. Det torde knappast kunna råda någon tvekan om att konjunkturomslaget blivit kraftigare och mera omfattande än man ansett sig ha anledning att räkna med, särskilt som rustningskonjunkturen ute i världen ännu pågår.

För att belysa läget redogjorde finansministern i sitt interpellationssvar i november för läget inom vissa näringsgrenar. Jag tror att det kunde vara skäl att komplettera bilden, särskilt som bevilningsutskottet i sitt betänkande framhållit, att något nytt material för klarläggande av situationen inte framkommit. Jag vill ta samma näringsgrenar som finansministern valde för sin översikt.

Vad beträffar textil- och beklädnadsindustrien har det sagts, att den ofrånkomliga produktionsbegränsningen mot

Ang. värdering av varulager vid taxering m. m.

slutet av fjolåret nu förbytt i en upp- ringar och den höga kostnadsnivå vi gått i vårt land. Särskilt Tysklands och Japans allt starkare framträdande på världsmarknaden visar att vår konkurrensförmåga är begränsad.

För utvecklingen under den senaste tiden inom dessa de viktigaste industri- grenarna har en ingående redogörelse lämnats inför utskottet. För verkstads- industriens del har därvid påvisats de betydande svårigheter, som den svenska industrien möter både genom att den svenska prisnivån i stor utsträckning synes vara för hög, såsom jag förut sagt, men också genom de avsättnings- svårigheter, som de svenska företagen möter i form av restriktioner och im- portbegränsningar på många av deras viktigaste marknader.

Också när det gäller sågverken har man tyckt sig kunna skönja en vänd- ning till det bättre. Att märka är emel- lertid, att priserna reducerats starkt ock- så för sågverkens del. Försäljningarna i år torde komma att bli 25 procent lägre än skeppningarna i fjol; kvantiteten väntas stanna vid omkring 600 000 stan- dards. För det kommande året har vis- serligen en del avslut gjorts, men större delen är alltså osåld, och för priserna får man sätta ett frågetecken.

Vad beträffar massan, har ökade skeppningar kunnat ske under de senas- te månaderna, men på bekostnad av pri- serna. Efter vad jag kunnat inhämta, har dessa försäljningar gjorts för att be- reda lagerutrymmen för upprätthållan- de av driften över vintern.

Pappers- och boardindustrierna torde ha drabbats hårdast av pris- och avsät- tningskrisen, och för deras vidkomman- de har man inte kunnat se någon lätt- nad i det svåra läget på exportmarkna- den.

Malmbrytningen och malmexporten intar en särställning; här synes en sti- gande tendens vara för handen.

Järn- och stålindustrien företer ännu så länge en gynnsam utveckling, men framtiden är oviss på grund av den snabb växande tillverknings- och kon- kurrenskraften i utlandet.

För stora delar av verkstadsindustrien liksom för den kemiska industrien kan man slutligen konstatera, att den ut- ländska konkurrensen börjar bli alltmer besvärande. Detta erkännes i finansmi- nisterns uttalande delvis sammanhän- ga med de båda senaste årens kostnadssteg-

Om man försöker bedöma framtids- utsikterna, finner man att orderingån- gen på den ur sysselsättnings- och för- sörjningssynpunkt så viktiga verkstads- industrien varit betydligt mindre än under den senaste tiden. Orderstockar- na har från våren till hösten 1952 re- ducerats för ett betydande antal verkstä- der med mellan 25 och 60 procent. Den genomsnittliga nedgången beräknas till 20 procent, och om man särskilt beak- tar hur försäljningarna på exporten har avslutit, finner man att exportorderna genomsnittligt sjunkit med 29 procent. Även om orderstocken ännu är av rela- tivt god omfattning, ger förändringarna en klar bild av det ändrade läget. Detta tar sig sådana uttryck i sysselsättning- en, att mer än 4 000 arbetare hittills bli- vit helt friställda samt 5 000 arbetare fått begränsad sysselsättning. Under de närmaste månaderna är permitteringar förutsedda för omkring 3 000 arbetare, och korttidsarbete kommer att genomfö- ras i betydligt större utsträckning än hittills. Inemot 10 000 man skulle inom de närmaste månaderna på det sättet komma att bli berörda av det försämra- de läget inom verkstadsindustrien.

Något tecken på att stabilitet i syssel- sättningen i allmänhet för svensk in- dustri skulle kunna inträda i början av nästa år kan efter de uttalanden, som gjorts av företagen i allmänhet, inte an-

Ang. värdering av varulager vid taxering m. m.

ses föreligga. Man hoppas visserligen på att utlandskonjunkturen skall påverka våra förhållanden, men man finner inte några spår därav än så länge. Fortsätter orderingången att sjunka, har man tvärtom anledning att vänta sig att detta i allt högre grad kommer att ge utslag i minskad sysselsättning.

Att uppfattningen allmänt går i denna riktning belyses även av uttalanden, som helt nyligen gjorts t. ex. av metallarbetarförbundets ordförande herr Geijer. Han refererar i förbundets tidskrift de erfarenheter, som han nyligen vunnit från en utlandsresa, och han avslutar sitt uttalande med att han med en viss oro ser mot framtiden. Han anser att det är realistiskt att räkna med att de svårigheter, som svensk industri hittills mött på grund av den tyska konkurrensen, som han särskilt talar om, endast är att betrakta såsom en början och att den internationella konkurrensen under det kommande året blir betydligt större.

Mot denna bakgrund förefaller finansministerns framhållande av att det synes som om avsättningsmöjligheterna på världsmarknaderna nu vore i färd med att förbättras illa överensstämma med verkligheten.

Bilden bör emellertid kanske kompletteras med utvecklingen i stort av vår utrikeshandel. Våra bytesbetingelser har tett sig på följande sätt. Om jag jämför tredje kvartalet år 1951 med samma kvartal år 1952, har exportpriserna fallit från 170 till 146 enheter, om 1948 räknas som basår. Importpriserna har fallit från 153 till 151, alltså endast med 2 enheter. Det innebär att våra bytesförhållanden i stort sett har försämrats med 14 enheter från 111 till 97 på denna korta tid.

Av dessa fakta att döma framstår det som klart att konjunkturläget nu är ett helt annat än för ett år sedan. Någon högt uppdriven vinstkonjunktur kan man förvisso inte längre tala om. Tvärtom ger väl konjunkturläget och konkurrensförhållandena inom mycket stora delar av vårt lands ekonomi liksom inom rederinäringen anledning till be-

kymmer redan i dagens läge och oro för framtiden. Alldeles särskilt är det den konstaterade höga kostnadsnivån som utgör den främsta grunden för våra bekymmer. Det är vidare ett dåligt tecken att det totalresultat, som redovisas för vår industriella produktion, från en tidigare konstaterad stadig uppgång har visat en nedgång i den sista redovisningen.

Men även i andra avseenden har företagens ställning försämrats. Genom de ändrade konjunkturförhållandena och den försämring av marknadsläget, som inträtt, har även den ekonomiska ställningen för företagen, deras likviditet, kännbart försvagats. I samma riktning har de av staten vidtagna åtgärderna, med uttagande av prisutjämningsavgifter, indragning skattevägen och genom spärrkontoavsättningar av högst betydande belopp samt medelst kreditåstramningar, verkat med stor tyngd.

Med hela denna utveckling har de risiker, som man velat möta genom pålägg av investeringsavgiften, eliminerats och likaså riskerna för en utvidgning av företagens investeringsbenägenhet. Det framgår ju också av de investeringar, som man hittills utfört och som tyder på att investeringsbenägenheten skulle väl kunna rymmas inom den ram, som kan utmätas för industriens del.

Finansministern och bevillningsutskottet anser emellertid, att man inte kan få en klar bild av utvecklingen ännu. Försämringen kan vara tillfällig, och man kan kanske räkna med ett uppsving av sådan omfattning, att man kan behöva fasthålla vid de nu för inflationsbekämpande vidtagna åtgärderna. Men jag skulle vilja påstå att en felbedömning av läget på den punkten kan bli ödesdigra. Jag syftar härvid på att den ekonomiska politiken, sådan vi på väsentliga punkter har kunnat ena oss om att den skulle utformas, inte helt skall läggas om. Åtstramningen i penningpolitiken bör givetvis tills vidare upprätthållas. Vid behov kan här justeringar göras lättare och snabbare än sådana åtgärder, som nu är aktuella och som har vidtagits i beskattningens form.

Ang. värdering av varulager vid taxering m. m.

Men dessa punktvis insatta regleringar och skatter bör utan tövan nu efter hand avvecklas. Finansministern och bevillningsutskottet har konstaterat att förutsättningarna för bibehållandet av begränsningen för värderingen av varulager nu inte längre förefinnes och har därför föreslagit att dessa regleringar skulle slopas. För införandet av investeringsavgiften anfördes ju samma skäl, som åberopades för skärpning av lagervärderingsreglerna, och då borde väl rimligtvis — såsom förut sagts här i debatten — också investeringsavgiften slopas, när förhållandena blivit så helt annorlunda.

I det helt förändrade läge vi nu befinner oss i torde det vara skäl att beakta frågan om sysselsättningens upprätthållande i dessa nu aktuella sammanhang. Jag har delvis berört detta spörsmål tidigare. Men jag skulle vilja tillägga ytterligare några ord. Vi strävar väl alla efter en god och jämn sysselsättning, så att alla produktionskrafter kan utnyttjas. Att döma av vad som nu synes vara på väg är det tveksamt, om detta kan bli möjligt. Genom omflyttningar och omställningar av den berörda arbetskraften, vilka kan vara till fördel för produktionen, kan säkerligen i första hand en hel del läggas till rätta. Men sedan detta gjorts, vill det synas, som om det kunde ligga i farans riktning att arbetskraften skulle kunna bli friställd i en omfattning, som inte är önskvärd. Med ökningen av de allmänna investeringarna och bostadsbyggandet avses ju att hålla sysselsättningen på en hög nivå. Det är gott och väl. Men min erinran på denna punkt hänför sig till den nedpressning av de industriella investeringarna, som man samtidigt företar. Det synes visserligen — som jag förut sagt — som om man skulle kunna hålla sig inom den snäva ram, som förut tillmätts, men det bör väl ändå beaktas att den investering, som i dagens läge företas inom näringslivet, är av den angelägenhetsgrad, att den bör få äga rum — den medför ju ökad konkurrenskraft och den möjliggör ju en bättre sysselsättning.

I första hand bör det väl vara på det sättet, att man inte genom allmänna investeringar eller genom investeringar, som är av beredskapskaraktär, skall söka hålla sysselsättningen uppe. Detta bör väl främst ske inom företagen i den ordinarie verksamheten. Jag tänker därvid inte på det, som åberopas i interpellationsdebatten i andra kammaren i går, nämligen att sysselsättningen skulle upprätthållas genom statsbeställningar. Det bör i stället ske genom att man främjar den ordinarie verksamheten inom företagen. Man bör alltså se till, att sysselsättningen i första hand skall främjas och upprätthållas inom företagen, och i andra hand bör man lita till de åtgärder som man nu försöker att förbereda. Man har ju för övrigt också fått klart för sig under de avgivna deklARATIONERNA — det gjordes också i andra kammaren i går — att möjligheterna är mycket begränsade. Planerna är svåra att upprätta, de släpar efter, och fråga är, i vad mån sådana finnes färdiga, när de kanske en gång skulle behövas. Vidare blir omfattningen mycket begränsad. Det har angivits, att det skulle finnas beredskapsarbeten för 10 000 man, men händer det någonting inom t. ex. verkstadsindustrien, är det mycket möjligt att ytterligare ett eller ett par tiotusental man friställes, och då finns ingenting annat att göra för dem än att omplacera dem till arbeten, för vilka de inte passar, och vidta en omläggning av driften, som ingalunda är önskvärd. Det har förut här i debatten sagts att investeringsavgiften har medfört en mycket ojämn och hård belastning. I det läge vari vi nu befinner oss framstår detta än klarare. Nu blir det de sämst ställda företagen, de som bäst behöver hjälp, som får bära den största tungan. Det visar, hur orimligt det är att hålla fast vid en sådan belastning i ett läge, som är så helt annorlunda än när denna avgift infördes.

Herr talman! I de framställda yrkandena har också framförts krav på att man omedelbart skulle slopa investeringsavgiften även för det nu innevarande året. Detta har tidigare belysts,

Ang. värdering av varulager vid taxering m. m.

och jag skall därför endast inskränka mig till att säga att det, eftersom investeringsavgiften inte har någon statsfinansiell betydelse och inte heller kan inverka något på investeringarna under det gångna året, torde vara alla skäl för att omedelbart befria näringslivet från denna belastning. Det skulle kunna bidra till att stärka konkurrenskraften och öka de sysselsättningsmöjligheter, som nu synes vara på väg att svikta.

Herr talman! Såsom förhållandena utvecklats sig, kan jag inte se några skäl för att bibehålla ifrågakvarande åtgärd för att motverka vinstkonjunkturen. Det förefinnes helt visst i stället starka skäl för att omedelbart slopa dessa åtgärder. De av min ståndpunkt betingade yrkandena får jag senare ställa i anslutning till de reservationer, som blivit anförda av herr Velander m. fl.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Den lagstiftning, som här diskuteras, får betraktas som ett led i de statliga åtgärder på bred front, som under de sista åren har vidtagits för att dämpa de inflatoriska verkande krafterna, och man har icke haft någon som helst avsikt att bereda staten inkomst, i varje fall då det gäller de två här debatterade åtgärderna. I och med att konjunkturerna stadigvarande förändras på ett sådant sätt, att man icke längre behöver en eller flera av de konjunkturdämpande åtgärderna, bör man givetvis omedelbart diskutera, om de kan upphävas eller inte, och man bör också diskutera vid vilken tidpunkt ett sådant upphävande bör ske. I det avseendet har regeringen här tagit ett första steg.

Av de båda här diskuterade åtgärderna — å ena sidan begränsningen av lagernedskrivningen och å andra sidan investeringsavgiften — gick högern och folkpartiet emot nedskrivningsbegränsningen. Däremot var både högern och folkpartiet med om att införa investeringsavgiften, även om de ville ha den utformad på ett något annat sätt. I fråga om investeringsavgiften har således

alla partier sett på saken på ungefär samma sätt när avgiften infördes hösten 1951.

Jag har god lust att erinra kammaren om att ett av oppositionspartierna — folkpartiet — vid den tiden såg utomordentligt dystert på läget 1952. Folkpartiet var också det enda av riksdagens partier som ville ha en konjunkturvinstskatt för det året. Riksdagen lät sig emellertid inte förföras, och jag tror att folkpartiet är rätt belåtet över det, eftersom det därigenom slapp det liket i lasten.

Begränsningen av lagernedskrivningen var avsedd att hindra lagerökning i spekulativt syft. Det har visat sig att någon sådan ökning av lagren icke ägt rum under året, beroende på en konjunkturavmattning jämfört med 1951. Däremot har det skett en ökning av lagren av andra skäl. Man har på sina håll haft avsättningssvårigheter, även om det sedermera inträtt en lättnad. En del företag har inför svårigheten att sysselsätta sin arbetskraft uppehållit produktionen men ökat lagerhållningen på grund av minskning i avsättningen. Dessa förhållanden ställer saken i en helt annan dager än när vi på hösten 1951 fattade beslut om begränsning av lagernedskrivningen. Även om vi slopar begränsningen av lagernedskrivningen för innevarande år, har denna lagstiftning redan haft de gynnsamma verkningar som kan tänkas för att motverka den spekulativa lagerökningen. Det skulle emellertid vara obilligt att nu bibehålla begränsningen, eftersom det skulle drabba dem som av det berömvärda skälet att sysselsätta sina anställda eller av skäl, över vilka vederbörande inte kunnat råda, skaffat sig ökade lager.

Därför har regeringen föreslagit och utskottet tillstyrkt, att vad gäller innevarande år denna lagstiftning skall upphöra, men däremot icke för år 1953. Det är svårt att förutse, hur den ekonomiska utvecklingen kommer att gestalta sig. Jag tror inte att det här i kammaren döljer sig någon sibylla med sådana siaregävor, att vederbörande kan bestämt förutse, vad som kommer att ske

Ang. värdering av varulager vid taxering m. m.

under nästföljande eller senare år — möjligen kan en sådan sibylla finnas i vår medkammare.

Högern och folkpartiet tror på en sådan utveckling, att lagen inte kommer att erfordras av konjunkturpolitiska skäl för följande år, och anser att den bör upphävas redan nu. Regeringens och utskottets ståndpunkt är att man skall vänta och se, hur utvecklingen gestaltar sig under nästa år. I början på nästa år eller i mitten av året eller när det kan bli bör man ha klart för sig, om lagen erfordras ur den synpunkt som har motiverats dess tillkomst, och om den inte gör det, så försvinner den. Men erfordras den, skulle det vara högst olämpligt, om man hade avskaffat den nu. Enligt utskottsmajoritetens uppfattning är det klokt att antaga lagen såsom en beredskapslagstiftning.

Jag vill erinra om att det i lagen finns vissa spärregler, som kan ha den verkan, att den icke träffar de företag som måst öka sina lager under innevarande år, men det kan vara litet osäkert. Det är därför bäst att få bort den för innevarande år. Men dessa spärregler är ju med i lagen för följande år.

Man har här berört en detalj, nämligen det jämförelseår man skall välja för det s. k. jämförelselagret. I 1951 års lagstiftning avsågs utgången av år 1951. Det var helt naturligt, att då lagen skulle gälla under 1952 och 1953, man skulle jämföra med decemberlagret 1951. Nu upphävs den för 1952 men skall gälla för 1953. Då är det väl ganska rimligt, att man till jämförelse väljer lagren vid utgången av 1952 för att se, om det under 1953 blir någon lagerökning som skall drabbas av dessa bestämmelser. Om man skulle välja föregående år och lagen visar sig behövlig, får den en uppenbart försvagad effekt, och om lagen inte behövs, så upphävs den, och då spelar det ingen roll, vilket år som väljs. På grund av de betänkligheter, som har framförts från boråsbanken, vill jag erinra om att den mycket kraftigt verkande spärrregeln, att man alltid kan nedskryva 1953 års utgående lager till hälften, måste anses vara till förmån för just de ny-

startade företagen och för dem som har ett lågt begynnelselager vid ingången av år 1953.

När investeringsavgiften infördes på hösten 1951, var ju, som sagt, läget det, att alla ville ha den — man gick i varje fall med på den, även om man ville ha den litet annorlunda. Hur är läget nu? Jag skulle gärna vilja fästa kammarens uppmärksamhet på att högern ville ha bort den både 1952 och 1953, medan däremot folkpartiet har accepterat den för innevarande år men ville ha bort den för 1953. På den punkten finns det alltså olika meningar inom oppositionen. Propositionen utgår ifrån, att om denna investeringsavgift skulle visa sig obehövlig — och det bör kunna vara rätt klart kanske på ett ganska tidigt stadium 1953 — då stryks den bort. Om det visar sig att det inte finns någon ur konjunkturpolitisk synpunkt stark benägenhet för investeringar i maskiner och byggnader hos industrien, kan lagen upphävas, och ett ännu starkare motiv härför skulle det ju vara, om man till och med skulle vilja stimulera investeringarna.

Man har alltid sagt här, att det blir en 12-procentig skatt på investeringarna; om man har en investering på 100 000 kronor, får man betala en extra skatt på 12 000 kronor. Ja, det är riktigt, men dessa 12 000 kronor är avdragsgilla vid taxeringen, och för ett bolag med 50 procents bolagsskatt betyder det, att de där 12 000 kronorna sjunker ned till 6 000 kronor. Den 12-procentiga skatten reduceras alltså till 6 procent. Om man sedermera avskriver denna extra skatt på, låt oss säga sex år, med 1 000 kronor om året, betyder det en extra ränta under sex år på 1 procent, och om man tillämpar en längre avskrivningsperiod, låt oss säga dubbelt så lång tid, betyder det en extra ränta på en halv procent. Det är denna enda procent som är den lilla, lilla räntehöjning, som högern och folkpartiet skulle åstadkomma med sin generella räntepolitik och som man vid ett lössläppande av räntan enligt dessa partier skulle kunna ha att förvänta. Investeringsavgiften betyder inte

Ang. värdering av varulager vid taxering m. m.

mera, i de flesta fall mycket mindre än en procents höjning av årskostnaden.

Jag tror därför att man inte bör över-skatta vikten av investeringsavgiften, genom att här säga, att den är ett hot mot rationaliseringssträvandena. Om man för att vinna en rationalisering, som betyder någonting, är villig att satsa ett kapital, kan man likaväl ta denna procentuella höjning på en procent under en sexårsperiod — den avskräcker inte om rationaliseringsbehovet är starkt. Däremot skulle den kunna verka avskräckande när det gäller mindre behövliga investeringar; det hade man ju i alla fall hoppats skulle bli följden. Man skulle därigenom kunna få mindre behövliga investeringar uppskjutna men, märk väl, inte för all framtid utan kanske för en maximitid av två år. Sådana investeringar, som verkligen vore mera behövliga för industrien, skulle nog denna ge sig på ändå, även om denna lilla investeringsavgift finns, för såvitt inte industrien i fråga kunde dröja med den investeringen ytterligare ett år. Det är detta som saken egentligen gäller, ty såväl regeringen som utskottet utgick vid denna lags antagande år 1951 från att den blott skulle komma att gälla för åren 1952 och 1953. Den måste ha begränsad tid för att den skulle få psykologisk effekt.

Herr Spetz sade, att jag hösten 1951 hade sagt, att just i denna tidsbegränsning till år 1952 låg det vettiga i folkpartiets förslag om en ettårig investeringsavgift. Det är klart, att om lagen bara skulle gälla ett år, så hade man större möjligheter att visa återhållsamhet och att alltså begränsa investeringarna. Men nu har det året gått, och vi har nu att räkna med ytterligare ett år. Vad man 1951 kunde vinna genom att ta den lagen bara på ett år, vinner man inte nu, då detta år redan är gånget och denna begränsning från två till ett år inte längre är i fråga. Nu är det bara fråga om att ha den ytterligare ett år.

Det har också sagts att investeringsavgiften skulle kunna innebära ett hot mot sysselsättningen. Enligt vad jag kan förstå, är det påståendet svagt motive-

rat, beroende på en omedveten eller en medveten övervärdering av vad investeringsavgiften innebär.

Man har gett sig in på en hel del skildringar av vårt nuvarande pressade läge. Men jag vill erinra om att när vi på sin tid antog förslaget om denna avgift, var ju meningen att man skulle med dessa och andra åtgärder bereda en ökad möjlighet till investeringar i bostadsbyggandet ävensom för sådana offentliga investeringar av skilda slag, som hade blivit eftersatta. De hade för en del år sedan avsiktligt blivit eftersatta för att investeringsmöjligheterna inom industrien skulle kunna ökas och man därigenom skulle kunna få fram en export för att skaffa betalningsmedel för en nödvändig import. Nu befinner läget vara ett annat, och nu är vi ju ense om, efter vad jag förstår, att bostadsbyggandet måste ökas. Det kan emellertid inte ökas bara genom tal och vackra ord, utan man måste också skapa resurserna därför. Man bör i fortsättningen, så långt det nu kan bedömas, också kunna få större investeringsmöjligheter för bostadsbyggandet och för offentliga investeringar av skilda slag än förr.

Det verkar inte som om investeringsavgiften skulle innebära något större hot mot industrien. I propositionen har anförts att industriens maskinanskaffning under innevarande år kan beräknas vara dubbelt så stor som under åren före världskriget, och önskingarna beträffande industriens byggnadsinvesteringar sträcker sig ju åtskilligt utöver den kvot på några hundra miljoner kronor, som är avsatt för industriens byggnadsinvesteringar. Även den snabbinventering, som industriförbundet lär ha gjort nyligen, antagligen på initiativ av Konjunkturinstitutet, vittnar om att man har mycket flera önskemål i fråga om investeringar i byggnader än man kommer att kunna få medel anvisade för. Det verkar alltså, som om i dessa två avseenden det inte är någon fara på taket.

Men vad som är uppenbart, som jag ingalunda vill bestrida och som här har vittnats om särskildt från herr Wehtjes sida, är att industrien för närvarande

Ang. värdering av varulager vid taxering m. m.

möter hårdare konkurrens på världsmarknaden än förut. Där råder lägre arbetslöner och lägre priser på råmaterial. Det är närmast detta, som industriförbundet framhållit i en skrivelse till bevillningsutskottet, vilken i detta avseende inte var hemligstämplad. Förbundet uppgav självt att vad som hotade var de lägre arbetslönerna och de lägre råvarupriserna på världsmarknaden. Vad kan investeringsavgiften göra därvidlag? Varken till eller från! Industrien står här inför ett prov. Man brukar emellanåt säga att industriens folk har en samhällelig uppgift, de har genom vår lagstiftning och samhällsordning på samhällets uppdrag en förvaltningsuppgift, och denna är givetvis rätt svår vid en tidpunkt som den nuvarande, då säljarens marknad omvandlats till köparens. Man måste kalkylera mycket snävare än förut. Jag tror nog att det finns möjlighet att spara på materialet, eventuellt också spara på arbetskraften och därigenom framställa varor billigare. Jag tror att det skulle vara mycket olyckligt, om konkurrensen gick ut över de inom industrien anställdas levnadsstandard. För alla dem, som under vår valrörelse har talat om att människan står främst, borde det väl ha varit ett intresse att bibehålla levnadsstandarden för människorna och genom andra besparingsåtgärder försöka få fram konkurrensdugliga priser. Jag tror att investeringsavgiften betyder mycket litet i de besvärigheter som har yppat sig ute på världsmarknaden.

Här talades särskilt av herr Wehtje om hur det ekonomiska läget har förändrats. Han stödde sig på de uppgifter, skriftliga eller muntliga, som har framförts inom bevillningsutskottet. Ingen vill förneka att läget har förändrats, men jag vill erinra om en sak som tydligt framgick av de experters yttranden, vilka vi hade nöjet att avlyssna i bevillningsutskottet, nämligen att läget har försämrats avsevärt jämfört med det exceptionella högkonjunkturåret 1951, men att vår ställning i det stora hela är jämförlig med den som vi intog 1950. Man måste komma ihåg att 1950 sannerligen

inte var något lågkonjunkturår, utan även det var ett högkonjunkturår. Det är den exceptionella högkonjunkturen som nu har försvunnit, men den goda konjunkturen är i det stora hela fortfarande kvar.

Enligt de uppgifter vi fick är t. ex. för träindustrien läget beträffande produktionsvolym och annat detsamma som under år 1950, men naturligtvis är läget ofantligt mycket sämre än 1951 års. När det gäller papper är ställningen hygglig, jämförd med tidigare år. Varven har order fram till 1955. För verkstadsindustrien har läget uppenbarligen hårdnat, men samtidigt råder brist på en hel rad yrkesutbildade arbetare inom verkstadsindustrien.

I det stora hela bedömdes läget inom denna expertkrets, som vi hade tillkallat, såsom stabiliserat. Man kunde säga att det råder god konjunktur och god sysselsättning. Det förekom rubbningar på vissa geografiska områden och inom vissa branscher, men på det hela taget var expertisen inte oroad. Vi har alltså inte någon extrem överkonjunktur men en god konjunktur. Det är inte längre någon överrörlighet på arbetsmarknaden som förr men god anställningsfrekvens. Arbetsmarknadsstyrelsens representanter visade inte någon oro för våren. Hur det skall bli längre fram under 1953 och framför allt under 1954, ville man inte avgiva någon profetia om. Detta är naturligt. Det kan uppstå störningar inom landet, och framför allt kan sådana komma utifrån av den arten, att vårt läge kommer att förändras högst avsevärt.

Jag vill erinra om att vi i ett visst avseende har varit så ivriga under valrörelsen att visa våra alla vänligaste egenskaper som politiker. Vi har sagt att här skall ske en hel rad sociala reformer. Jag tror att detta inte från något håll har mött någon egentlig gensaga. Vi kommer nästföljande år sannolikt att besluta en hel rad sociala reformer, och dem klarar man inte med några vallöften, dem klarar man bara med reda pengar. De kommer att ställa anspråk på statskassan på hundratals miljoner.

Ang. värdering av varulager vid taxering m. m.

Vi kommer vidare att få en efterfrågan på statsutgifter för försvarets del, där investeringar och annat kommer att kräva åtskilligt mera än nu. Det är uppenbart, att detta kommer att stimulera produktionen och att skapa en ökad efterfrågan. Det är alltid så med sociala reformer och med ökade utgifter för försvaret, att det blir stimulanser på efterfrågan av varor inom landet. Vi vet å andra sidan, att en hel rad tillfälliga inkomster, som staten har haft, kommer att minskas. Med stabiliseringen blir inte trenden till ökade statsinkomster på inkomstskattesidan så stor som tidigare, och det sannolika är att stora delar av de extra inkomster, som staten fått in för att överbalansera budgeten, smälter bort som snö för solen och att vi inte längre har samma balans i statsbudgeten som under de närmast föregående åren. Här är all anledning att mana till försiktighet med att rasera de konjunkturdämpande åtgärderna och att vänta och se vad utvecklingen kan bära i sitt sköte. Jag vill erinra om att en mycket framstående bankman enligt tidningspressen för några dagar sedan i Oslo varnade mot att inskränka de konjunkturdämpande åtgärder som för närvarande har vidtagits. Jag tror att det vore klokt för oppositionen att lyssna även på de orden.

Jag vill också erinra om att utskottet har skrivit, att hela vårt ekonomiska läge kan förändras snabbt genom inre och framför allt kanske genom yttre störningar, och att utskottet anser, att så snart tendenserna till konjunkturutvecklingen — oavsett i vilken riktning de pekar, uppåt eller nedåt — klarare kan bedömas, bör riksdagen beredas tillfälle att ta ställning till frågan om utformningen av den ekonomiska politiken. Vi skall inte sticka huvudet i busken och tycka att allt är bra, utan vi måste studera utvecklingen och försöka kartlägga tendenserna så gott det går — ett sådant arbete är i gång inom det privata näringslivet och från statens sida — och med ledning därav bestämma den ekonomiska politik som vi kan föra.

Vi har mött så många överraskningar

under dessa år. Jag tror därför att det är klokt att skynda långsamt. Men när läget är fullt klart, måste man överväga den ekonomiska politik man vill tillämpa. Om det verkligen skulle behövas att stimulera vårt näringsliv, då måste man slopa en hel del av de åtgärder, som nu vidtagits, och ersätta dem med andra som verkar gynnsamt i det nya ekonomiska läget.

Jag finner, herr talman, att utskottets framställning bör bifallas av kammaren.

Herr VELANDER (kort genmäle): Herr talman! Den föregående talaren slutade sitt anförande med att säga, att vi mött så många överraskningar, att man inte med någon bestämdhet kan yttra sig om vad som kan vara att vänta. Det har han alldeles rätt i. Det visar ju utvecklingen av just de spörsmål som vi här diskuterar. De förutsättningar, under vilka regleringsåtgärderna vidtogs, har så ändrats, att jag inte gärna kan tänka mig att finansministern, om läget i december i fjol hade varit detsamma som i december i år, hade kunnat komma med något förslag om åtgärdernas införande.

Herr Sjödahl talar ena gången om hur ogynnsamt läget har utvecklats, och andra gången säger han, att det inte är så farligt med den saken. Han anser i alla fall, att läget är sådant, att industrien nu står inför ett avgörande prov. Det tror jag också, och jag tror att industrien och dess män vill göra allt som står i deras förmåga för att bestå detta prov. Men det kan inte vara rim och reson i att kräva, att industriens män skall kunna bestå detta prov, om herr Sjödahl och andra regleringsentusiaster bestämmer ramen för deras handlingsfrihet, när de gå att på effektivast möjliga sätt i samhällets intresse bemästra sina uppgifter. Man bör vara mycket försiktig därvidlag, och det är från den utgångspunkten vi skall betrakta dessa regleringsåtgärder i dagens situation. Herr Sjödahl har dock varit med om att i bevillningsutskottets betänkande konstatera, att t. ex. begräns-

Ang. värdering av varulager vid taxering m. m.

ningen av varulagervärderingen inte har fyllt någon uppgift. Utvecklingen har inte gått i den riktningen, att begränsningen kan betraktas såsom motiverad. Då förstår jag inte heller, varför man skall bibehålla den såsom beredskapsåtgärd. Det betyder att en företagare, som söker göra sitt allra bästa, dock får ett ovisst hot hängande över sig.

Herr Sjödahl menade att högern och även det andra borgerliga oppositionspartiet inte hade så mycket att klaga över, eftersom de varit med om bland annat att införa investeringsavgiften. Det är kanske inte så alldeles riktigt. Vi anförde nämligen för vår del, att detta inte var vår linje, men att vi inte ville förhindra dem, som tagit ansvaret för den ekonomiska politik som förts, att kunna falla tillbaka även på det ledet i denna sin politik. Men vi sökte å vår sida att nå därhän, att investeringsavgiften skulle medföra så ringa skadeverkningar som möjligt. De undantag, som vi i det sammanhanget alltså yrkade på, betecknades av finansministern själv såsom varande av den innebörden, att investeringsavgiften därigenom skulle få en mycket ringa verkan. Nu har utvecklingen gått i den riktningen, att vi kan känna oss övertygade om att investeringsavgiften var meningslös, och därför anser vi också att den bör elimineras.

Herr Sjödahl var glad över att riksdagen inte hade låtit sig »förföras» av folkpartiet, som ju ville ha en konjunkturvinstskatt för år 1952. Jag vill inte ta upp någon diskussion därom, men jag tycker, att herr Sjödahl skall vara litet försiktig med att yttra sig på den punkten, ty när allt kommer till allt, lät sig kanske ändå det socialdemokratiska partiet och bondeförbundet förföras. Det är nämligen många, som förmenar, att den retroaktiva konjunkturvinstskatten föranleddes av folkpartiets ståndpunktstagande. Det kommer nog också så småningom att visa sig, hur pass effektiv denna konjunkturvinstskatt i själva verket var. Den beräknades avkasta 150 miljoner kronor. Vad

beräknar man nu att den skall komma att ge?

Herr Sjödahl menade, att det var en naturlig sak, att man tar år 1952 till jämförelseår, när det gäller att fastställa, huruvida lagerökning uppkommit eller ej. För mig ter sig spörsmålet så, att man såsom jämförelseår bör ta det år, som kan tänkas medföra de mest skäliga verkningarna.

Herr WERNER: Herr talman! Såsom av utskottets betänkande framgår, har jag deltagit i besluten men var förhindrad att närvara vid justeringen. Jag har därför inte i betänkandet kunnat ange att jag inte helt instämmer i utskottets motivering.

Utskottet säger beträffande investeringsavgiften bland annat att »ett bibehållande av investeringsavgiften är ägnat att ytterligare befästa den stabilisering av läget som inträtt». Det må vara riktigt i och för sig, men jag ifrågasätter, om ett sådant bibehållande i dagens läge kan anses vara nödvändigt. Det är väl ändå obestriddligt att vi efter fjolårets uppflammande högkonjunktur har mött helt nya och kyligare vindar på det ekonomiska området. Detta gör att vi för närvarande inte kan tala om en överkonjunktur, i varje fall inte av någon som helst besvärande karaktär. Vi möter en hårdnande konkurrens på utlandsmarknaden, där våra exportindustrier kämpar med mycket stora svårigheter. Våra höga produktionskostnader utgör ett hinder för en effektiv konkurrens, och vi hotas av andra länder, såsom Västtyskland, Japan och kanske även Finland som med sin rationaliserade industri nu, sedan skadeståndet till Ryssland är betalt, kan komma att uppträda som konkurrent på utlandsmarknaden.

Dessa ändrade förhållanden gör att vissa av de exceptionella åtgärder, som vidtogs i fjol och som i sin mån har bidragit till att dämpa konjunkturen, inte längre synes nödvändiga. Jag anser i varje fall att de extraordinära åtgärder som då, kanske utan något klarare in-

Ang. värdering av varulager vid taxering m. m.

bördes sammanhang, vidtogs, i ett förändrat konjunkturellt läge inte bör vara oantastliga. När det gäller att möta den hårdnande konkurrensen är det nödvändigt att vår industri får möjligheter till investeringar för att rationalisera produktionsapparaten genom att sätta in moderna maskiner och på så sätt förbilla produktionen för att kunna bibehålla våra marknader i utlandet. Det är en sak som vi alla är överens om, och jag tror inte att riktigheten av detta bestrides på något håll.

Vad lagervärderingen beträffar vill jag inte dölja för kammaren, att jag haft vissa betänkligheter rörande valet av jämförelseår. Jag delar nog den uppfattningen, att på vissa områden inträtt en lagerökning, beroende på att produktionsindustrin velat behålla sin arbetskraft och producera i fortlöpande takt på samma gång som den haft avsättningssvårigheter. Det är en oriktig åtgärd att bemöta dessa försök med beskattning.

När det gäller investeringsavgiften, som enligt riksdagens beslut inte är avsedd att gälla längre än ytterligare ett år, har jag den uppfattningen, att den på vissa områden utgör ett bestämt hinder för nödvändiga investeringar. När man på detta sätt gör en fördämning på vissa produktionsområden, kan det bli så, när dammen brister och hindren upphör, att man får en ny ansvällning av investeringarna som kan bli besvärande.

Då jag emellertid har anslutit mig till utskottets hemställan, har det skett av det skälet att finansdepartementet, som dock bör äga en större överblick över förhållandena, bör vara den institution, som härvidlag skall komma med initiativet. Jag uttrycker den förhoppningen, att om konjunkturen ytterligare hårdnar, vi redan i början av nästa år skall kunna motse förslag från finansministerns sida till nödvändiga lättnader. Vi kunde eljest i ett snabbt förändrat läge möta en arbetslöshetssituation och samtidigt berövas värdefulla exportmarknader, som vi inte har råd att mista. Det är under den förutsättningen som jag

har biträtt utskottets förslag, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Herr Velander yttrade i början av sitt anförande, att nu har till och med finansministern blivit betänksam och avgivit förslag om avveckling av de åtgärder, som från regeringens sida vidtagits inom den ekonomiska politiken. Det är klart, att man kan uttrycka saken på det sättet, men i själva verket har det alltid varit en förutsättning för regeringens ekonomiska politik att de åtgärder som vidtages icke skall äga bestånd längre än de behövs ur konjunktursynpunkt.

Det var dock så förra hösten, att man kunde tänka sig den ekonomiska utvecklingen fortskrida i två alternativa riktningar: det kunde tänkas bli en konjunkturavmattning, det kunde också tänkas bli en konjunkturskärpning. Det är väl då ganska naturligt, att regeringen, som får bära ansvaret för den ekonomiska utvecklingen inom landet, måste ställa sig på den säkra sidan och inrikta sig på att möta det alternativ, som skulle bli farligast för oss och som kunde leda till att vi förlorade den samhällsekonomiska balansen.

När det nu har visat sig, att utvecklingen gått i den riktningen, att det blev en konjunkturavmattning, och när vi har funnit, att begränsningen i den fria lagervärderingen under 1952 icke var erforderlig, ligger det bara i sakens natur, att regeringen föreslår att den åtgärden icke skall tillämpas för 1952.

Men när det gäller nästa år befinner man sig i precis samma läge som förut. För att nu först behandla frågan om lagervärderingen är det klart, att man i dag mycket väl kan säga, att det inte finns några tecken som tyder på att det skulle behövas någon begränsning i lagervärderingen för nästa år. Emellertid har vi ju allesammans upplevt den situationen, att det plötsligt inträffar en förändring i den internationella politiska situationen som skapar nya, oanade besvärligheter. Det går inte att förneka, att

Ang. värdering av varulager vid taxering m. m.

man, för den händelse det skulle bli en skärpning i det politiska läget, kan komma att ställas inför nya internationella prisstegringar på grund av ökade rustningar, och dessa prisstegringar leder då till en naturlig benägenhet hos näringslivet att köpa, medan varorna är billiga. Om detta blir en allmän tendens, sätter man vår valutareserv i fara, och då måste vi vidtaga åtgärder. Har vi nu inaugurerat en begränsning i den fria lagervärderingen i vår ekonomiska politik, förstår jag inte, varför vi inte som beredskapsåtgärd skulle behålla den även för nästa år för att möta en situation som kan uppkomma men som vi visserligen inte i dag ser tecken på.

Nu har det sagts, att detta kommer att medföra vissa svårigheter för företag, som gör sina bokslut tidigt under året. Jag vet inte, om detta gäller så många företag. Den undersökning vi har kunnat göra tyder på att det är ett mycket begränsat antal företag, som befinner sig i den situationen.

Man säger också, att det kan leda till vissa orättvisor och svårigheter att ta nu stundande årsskifte såsom utgångspunkt för lagervärderingen för nästa år. Det är klart att man kan konstruera fram åtminstone en teoretisk orättvisa på den punkten. Men om jag slår fast, såsom meningen är, att det förslag, som regeringen nu begär att riksdagen skall bifalla som en beredskapsåtgärd för 1953, icke kommer att användas såvida vi inte möter en sådan förändring i situationen, att man får en internationell prisstegring, kan jag inte förstå, att de argumenten har någon större räckvidd.

Nu föreligger det i reservationen dessutom förslag om att investeringsavgiften skall avskaffas. Somliga reservanter yrkar att detta skall ske retroaktivt, medan andra föreslår att det skall ske från årsskiftet.

Som stöd för denna framstöt har man här lagt fram sina åsikter om konjunkturläget och konjunkturutvecklingen. Jag har fattat det så, att dessa skildringar bottnar i företagarnas bedömning av dagens situation och är färgade av de svårigheter som orekligt föreligger i

dag. Men från statsmakternas sida kan vi icke göra en sådan ensidig konjunkturbedömning. Vi måste försöka se vilka faktorer det är i det ekonomiska läget för dagen, som kan komma att påverka utvecklingen under 1953. Från den utgångspunkten får vi ta ståndpunkt till den ekonomiska politik vi vill föra.

Då är det väl i själva verket på det sättet, att sedan några månader tillbaka har nedgången i Förenta staternas konjunkturutveckling upphört. Det har där blivit en svagt stegrad konjunktur med ökad produktion och ökad omsättning. Det har i sin tur lett till att Förenta staterna på nytt börjat öka sin råvaruköp från det engelska imperiet och från andra som man brukar säga underutvecklade länder. Dessa nya råvaruköp påverkar otvivelaktigt köpkraften hos hela det engelska imperiet och i viss mån även köpkraften i Belgien och Frankrike. Man kan alltså förmärka vissa tecken på ett förbättrat konjunkturläge.

Skulle man bara följa dessa indicier, skulle man kunna säga, att det finns goda utsikter för en något uppåtående konjunkturutveckling under 1953. Men mot detta får man ju sätta den hårdnande konkurrensen och det faktum att ett par av världens av gammalt mest betydande industriländer, nämligen Tyskland och Japan, har kommit in på marknaden med ett i förhållande till andra länder mycket lågt kostnadsläge. De kan därför starta en konkurrens, som är besvärande både för den svenska exportindustrin och hemmamarknadsindustrin och som är besvärande även för för alla andra länder. Det är klart att denna omständighet i viss mån motverkar en återhämtning i Europa.

Det kan därtill läggas, att hela världen nu har sina blickar rikade på Förenta staterna och frågar sig, vad följden kommer att bli, när rustningsansträngningarna i Förenta staterna nått toppen och det inte längre blir någon stegring. Skall det utlösa en depression? Man kan inte förneka, att det kan bli en psykologisk verkan av detta som också går i nedåtående riktning.

Ang. värdering av varulager vid taxering m. m.

Jag kommer därför till att en mer objektiv bedömning av det möjliga konjunkturförloppet för 1953 närmast tyder på att vi står i samma situation som i fjol — det kan bli en utveckling åt båda hållen; det kan bli en förbättring av konjunkturläget, men det kan också bli en försämring. Ingen skall därför förtänka regeringen, att den även nu vill vara på den säkra sidan och icke för snabbt ta bort de bromsar som finns, innan man ser, åt vilket håll utvecklingen egentligen kommer att gå. Vi måste vara betänksamma och måste därför säga, att vi får ha kvar investeringsavgiften ännu någon tid till dess att sikten klarnar bättre. Skulle det visa sig att det blir en försämring av konjunkturen och icke en förbättring, kommer vi i regeringen att bli betänksamma, herr Velander, även på denna punkt och kommer då att för riksdagen framlägga förslag till de lättnader som kan befinnas erforderliga. Det är klart att då ligger investeringsavgiften ganska nära till att bli avskaffad.

Nu anför man ju i dagens läge såsom det starkaste argumentet för ett upphävande omedelbart — eller åtminstone från årsskiftet — av investeringsavgiften dess kostnadsfördyrande verkan. Man säger att industriens, jordbrukets och handelns investeringar blir fördyrade. Investeringsavgiften verkar, säger man, kostnadsstegrande och inte kostnads-sänkande.

Det är naturligtvis riktigt, åtminstone i princip. Men jag vill fästa uppmärksamheten på att det ju icke är alldeles nödvändigt att ta på sig dessa kostnadsstegringar. Man kan nämligen låta bli att göra dessa särskilt kapitalkrävande kapitalinvesteringar. Vi skall inte se bort ifrån att det har gjorts ofantliga investeringar i svenskt näringsliv under de gångna åren, kanske t. o. m. utöver vad som ur rationell synpunkt är nyttigt. Det har ju förekommit på sista tiden, när industriföretag fått erbjudande att sätta i gång ett byggnadsföretag, som de ännu i början av detta år slogs med näbbar och klor för att få utföra trots investeringsavgiften, att de förklarar:

»Vi vill inte bygga nu!» Då måste man fråga: »Var det kanske inte så fullständigt nödvändigt med den där byggnaden?» Och man får till svar: »Nej, det kanske kan diskuteras!»

Det är klart att det viktigaste i vårt nuvarande läge är att man inom näringslivet genom rationaliseringar kan minska sina kostnader. Men man frågar sig om det för detta ändamål skall behövas mycket stora och vidlyftiga kapitalinvesteringar. Jag vill fästa uppmärksamheten vid det föredrag, som bankdirektör Marcus Wallenberg höll i Oslo för någon tid sedan, däri han varnade näringslivet i vår del av världen för att fortsätta med dessa kostnadsfördyrande investeringar. Han tillade, att vi just har haft en epok av väldiga investeringar och att tiden nu är kommen att sluta därmed. Vi borde i stället, sade han, äga oss åt rationaliseringsåtgärder, som vi kan genomföra utan att de kostar så särskilt mycket pengar.

Jag menar således att man kanske inte bör överdriva betydelsen av att vi genom investeringsavgiften håller tillbaka en del investeringar. Man har sagt — jag vet inte om man har gjort det här i kammaren, men det har i varje fall sagts i andra kammaren — att investeringsavgiften leder till en snedvridning. Ja, det beror alldeles på vad man inlägger i det uttrycket. Investeringsavgiften syftar ju till att vi i dagens läge skall kunna bygga mera bostäder, mera kommunala inrättningar och att vi i stället skall hålla igen på näringslivets investeringar, då vi inte kan göra större investeringar sammanlagt än som är möjligt inom ramen för våra resurser. Man kan visserligen fråga: Är resurserna en gång för alla givna? Nej, det är de visst inte, men man ser på utvecklingen på penningmarknaden i vad mån det blir ökat utrymme för investeringar. Från regeringens sida skall vi ingalunda förhindra att ett sådant ökat utrymme tas i anspråk. Det tillhör också de ting, som vi måste ta hänsyn till vid vår bedömning.

Jag slutar med att säga, att det finns anledning att i dagens läge vara försik-

Ang. värdering av varulager vid taxering m. m.

tig och att tiden inte är inne att nu ta bort investeringsavgiften. Från regeringens sida kommer vi emellertid att med all uppmärksamhet följa läget och vidta de åtgärder som kan behövas. Om det blir en fortsatt avmattning av den ekonomiska konjunkturen, så är det klart att investeringsavgiften tillhör de ting, som i första hand skall försvinna.

Herr PERSSON, OLA: Herr talman! I fråga om bevillningsutskottets betänkande nr 60 angående inskränkning i rätten till fri varuvärdering kommer den kommunistiska riksdagsgruppen att ansluta sig till utskottets hemställan under A 1) och 2).

Då högern och folkpartiet tagit upp frågan om investeringsavgiftens slopande i anslutning till propositionen nr 252 i sina motioner och i reservationerna I) och II) i utskottsbetänkandet, har vi att ta ställning även i denna angelägenhet.

År 1951 den 12 december då vi här i riksdagen beslutade om investeringsavgiften för att dämpa upp och begränsa investeringarna framförde vi motionsledes yrkande om att det avgiftsfria beloppet för investeringarna skulle sättas till 50 000 kronor. Vi framförde våra betänkligheter mot ett för lågt bottenbelopp, när vi ansåg att den allmänna verksamheten borde ha möjlighet att göra de för näringen eller produktionen normala och rimliga investeringarna. I det anförande som jag höll i kammaren hänvisades till de svårigheter, som särskilt kunde befaras för hantverkare och småföretagare av olika slag ävensom för bönder med mindre jordbruk, som inte längre kunde uppskjuta en nödvändig ombyggnad av exempelvis sin ladugård. Vi varnade för att en opåräknad, icke önskvärd situation skulle uppstå, därest en alltför stark åtstrypning av investeringarna komme att ske. Om lojaliteten sträcktes därhän, att folk avstod från investeringar under åren 1952 och 1953 i den utsträckning, som propositionen gav uttryck för, så skulle därmed framskapas en betydande produktionssänkning och minskad sysselsättning och en

betydande arbetslöshet skulle uppstå. Detta anförde vi bl. a. som motivering då investeringsskatten infördes.

Nu har kreditbegränsningarna också skapat stora svårigheter och bidragit till att efterfrågan på såväl materiel som arbetskraft starkt minskat. Att investeringsavgiften också starkt verkat i denna riktning är säkerligen fallet. En begynnande arbetslöshet och kristecken kommer nu på ett alldeles särskilt sätt att intressera arbetarna hur löftena om den fulla sysselsättningen kommer att infrias. Vi kan inte medverka till åtgärder, som vi anser på något sätt kan bidra till att göra folk arbetslösa. Investeringsavgiften verkar otvivelaktigt nu i den riktningen.

Herr talman! Med denna motivering kan vi inte ansluta oss till utskottets förslag beträffande investeringsavgiften.

Herr WEHTJE: Herr talman! Såväl finansministern som utskottets talesman har här försökt förklara vad grunden skulle vara för ett fortsatt bibehållande av investeringsavgiften.

Finansministern framhöll därvid, att man kunde tänka sig konjunkturutvecklingen gå i två riktningar, på samma sätt som då man fick planera för ett år sedan, när investeringsavgiften infördes. Man får räkna med antingen en skärpning av konjunkturutvecklingen eller en avmattning. Finansministern gav en del exempel, som visade att han ville hålla en beredskap för en alldeles exceptionell utveckling, nämligen om en skärpning i konjunkturläget skulle uppstå och rustningarna därigenom skulle ges en helt annan omfattning än de för närvarande har.

Men är det riktigt att börja planera för någonting sådant nu? Det är inte alldeles säkert att ett sådant läge kommer att inträffa nästa år — osäkerheten kan ju f. ö. bli bestående allt framgent i vår oroliga värld. Är det då verkligen finansministerns mening att vi på *skatteområdet* skall ha en bestående beredskap, som skall kunna möta en sådan utveckling? Beredskapsåtgärderna får

Ang. värdering av varulager vid taxering m. m.

väl i all rimlighets namn tillgripas, när ett sådant läge blir aktuellt. Det planeras så många beredskapsåtgärder i andra avseenden, som man låter vila i ett helt annat läge än vad man här vill göra.

Jag vill alltså säga, att i den arsenal av beredskapsåtgärder, som vi skall ha, bör inte infogas några beredskapsskattelagar. Det kommer att föranleda en osäkerhet åt vårt näringsliv och en sådan osäker grund för vår ekonomiska utveckling, att vi väl bör betänka oss mer än en gång innan vi ger oss in på en sådan väg.

Herr Sjödahl åberopade de redogörelser, som de sakkunniga hade framlagt inför bevillningsutskottet, och herr Sjödahl drog den konklusionen av dessa redogörelser, att vårt ekonomiska läge ändå var ganska gott. De orosmoln, som så många andra ser vid horisonten och även ganska nära inpå oss, var enligt dessa experters utsago och herr Sjödahls tolkning inte till finnandes. Men även om man bedömer dagsläget så olika på olika håll skulle jag vilja påminna herr Sjödahl om den redovisning, som vi fick inför bevillningsutskottet. Den utgör ett belägg för hur vår utrikeshandel har utvecklats under det jämförelseår, som vi nu närmast har att se tillbaka på. Det är ju utrikeshandeln, vilken vi i så många avseenden är beroende av, som vi kanske skall tillmäta den största betydelsen.

Beträffande utrikeshandeln har utvecklingen, om vi tar tredje kvartalet år 1951 som utgångspunkt, varit sådan att exportpriserna då var 170, fortfarande med år 1948 som basår. Under det fjärde kvartalet 1951 steg exportpriseran till 176. Vi hade en fortsatt gynnsam utveckling under första kvartalet 1952, då priserna steg till 181. Sedan börjar det gå tillbaka. Under andra kvartalet sjönk priserna till 166 och under tredje kvartalet till 146. Beträffande importpriserna var det under samma tidsperiod, alltså från tredje kvartalet i fjol till i år, mycket mindre variationer, eller från 153 till 151.

Vad har denna utveckling inneburit? Jo, den har inneburit att vi fått en för-

sämring i våra bytesförhållanden till utlandet med 14 enheter. Det har inträffat i huvudsak under detta år. Förhållandet mellan exportpriser och importpriser har rasat ned från 115 under första kvartalet till 106 under andra kvartalet och och 97 under tredje kvartalet. Om man skall göra en framtidsbedömning, tycker jag ändå att man får lov att se hur utvecklingstendenserna varit och inte bara se på dagsläget, när man nu anser sig fri att kunna göra bedömningen så helt annorlunda.

Finansministern var för övrigt inne på att den bedömning, som i allmänhet göres, är ganska ensidig. Jag skulle vilja hänvisa till det uttalande, som jag förut refererade till, som gjordes av metallarbetarförbundets ordförande herr Geijer. Hans bedömning gick i stort sett — eller jag kan säga helt — i samma riktning som de av företagarrepresentanterna redovisade uppfattningarna. Jag skulle kanske, när finansministern nu är inne i kammaren, exemplifiera den sista punkten. Den går ut på att den uppfattning, som herr finansministern anser göres av dagsläget och av utvecklingstendenserna från företagarhåll, är utpräglat ensidig. Jag vet inte om finansministern läst det uttalande, som herr Geijer nyligen gjort efter ett besök i utlandet. Detta går nämligen i precis samma riktning som de från företagen emanerande.

Sedan yttrade herr Sjödahl, att investeringsavgiften egentligen inte var så mycket att resonera om; finansministern var också inne på den linjen. Frågan gäller emellertid inte främst, om investeringsavgiften innebär en mer eller mindre tung pålaga. Problemet är väl i stället, herr Sjödahl, om det finns något fog för att alls ha en investeringsavgift. Och jag har för min del inte funnit, att några andra argument i det avseendet framlagts än att man säger, att utvecklingen kan bli sådan att vi behöver investeringsavgiften som en beredskap. Men att man i dagens läge skulle ha något fog för en investeringsavgift har icke visats. Det skulle vara utomordentligt intressant att få höra, var man

Ang. värdering av varulager vid taxering m. m.

menar att det fortfarande finns en överdriven vinstkonjunktur av det slag som investeringsavgiften är avsedd att motverka.

Herr Sjödahl reducerar hastigt och lustigt belastningen på grund av investeringsavgiften från 12 procent till ungefär hälften. Den reduktionen torde sakna grund. Visserligen är investeringsavgiften avdragsgill vid inkomstbeskattningen, men de som i dessa tider måste bära den värsta tungan har kanske ingen beskattningsbar inkomst, utan får bära investeringsavgiften helt och fullt.

Finansministern har vid flera tillfällen sagt att alternativet varit en räntehöjning eller en åtgärd ungefär av det slag som investeringsavgiften innebär. Men är det inte så, att industriföretagen fått bära både en räntehöjning och investeringsavgiften? Och vidare måste man väl medge, att investeringsavgiften drabbar mycket tyngre än en räntehöjning. Om ett företag investerar för 1 miljon kronor, blir investeringsavgiften 120 000 kronor, men för det aktuella året blir merutgiften 10 000 kronor vid en räntehöjning med 1 procent; det dröjer tolv år innan räntehöjningen har verkat på samma sätt som den nu påförda investeringsavgiften.

Jag menar alltså, herr talman, att vi för närvarande inte bör fästa något avseende vid beredskapssynpunkterna. Och så länge inga skäl åberopats för att i dagens läge bibehålla investeringsavgiften, är kravet på att omedelbart slopa densamma berättigat.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Herr Wehtje bad mig se inte bara på dagsläget utan också på förhållandet mellan export och import under 1951. Det är riktigt att exporten minskats betydligt sedan 1951 och att priserna nu är kolossalt mycket lägre än då. Även importen har blivit mindre.

Men vi hade år 1951 en exceptionell högkonjunktur! Jag vet inte hur långt tillbaka i historien man får gå för att hitta någon motsvarighet, om det över

huvud taget finns någon. Därför bör man enligt min mening göra jämförelsen med ett mera normalt gott år, exempelvis 1950, då vi också hade högkonjunktur med en hel del starkt inflationsdrivande tendenser.

Herr Wehtje erinrar sig nog min fråga till expertisen vid föredragningen i utskottet: »Får man sammanfatta er mening på det sättet, att vår ställning har försämrats jämfört med 1951, men att vi i stort sett står på samma nivå som 1950?» Svaret blev: »Ja.»

Det är den utgångspunkten jag har för mitt påstående, att det inte är klokt att nu avrusta när det gäller våra konjunkturdämpande åtgärder. Det är bättre att ha vissa av dem stående på lut.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkten A 2.

Det av utskottet tillstyrkta förordningsförslaget med undantag av 1 §.

Herr VELANDER: Herr talman! På förevarande punkt ber jag att få yrka bifall till reservationen nr I) till utskottets betänkande.

Herr SPETZ: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr II) i denna punkt. Detta yrkande sammanfaller med herr Velanders.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande av det under behandling varande förordningsförslaget i nu föredragna delar samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på förslagets godkännande i angivna delar, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Ang. värdering av varulager vid taxering m. m.

Herr *Velander* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner det av bevillningsutskottet i betänkande nr 60 punkten A 2 tillstyrkta förordningsförslaget med undantag av 1 §, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås förslaget i nämnda delar.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Velander* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 95;

Nej — 35.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Nu föredrogs

1 § i det av utskottet under punkten A 2 tillstyrkta förordningsförslaget.

Herr **VELANDER**: Herr talman! Jag ber att få hemställa om bifall till den lydelse av första paragrafen i förordningsförslaget, som förordas i den av mig m. fl. avgivna, med III) betecknade reservationen.

Herr **SJÖDAHL**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkan-dena propositioner, först på godkän-

nande av den nu ifrågavarande paragrafen samt vidare därpå att nämnda paragraf skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av herr *Velander* m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Velander* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 1 § i det av bevillningsutskottets i betänkande nr 60 punkten A 2 tillstyrkta förordningsförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda paragraf med den lydelse, som förordats i den av herr *Velander* m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Velander* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 94;

Nej — 36.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Utskottets hemställen i punkten A 2.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut beträffande förordningsförslaget.

Punkterna B 1 och B 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. värdering av varulager vid taxering m. m.

Punkten B 3.

Herr VELANDER: Herr talman! Jag ber att under förevarande punkt få hemställa om bifall till den av mig m. fl. avgivna, med I) betecknade reservationen.

Herr SPETZ: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna, med II) betecknade reservationen.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu föredragna punkten yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Velander*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i punkten A 3 i den av honom m. fl. avgivna, med I betecknade reservationen; samt 3:o), av herr *Spetz*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i punkten A 3 i den av honom m. fl. anförda, med II betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Velander* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Velanders* yrkande.

Herr *Spetz* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten B 3 i bevillningsutskottets betänkande nr 60 antager bifall till herr *Velanders* yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits bifall till herr *Spetz*' yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 30.

Därjämte hade 31 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 60 punkten B 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i punkten A 3 i den av herr *Velander* m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Velander* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ang. stödlån med anledning av 1952 års skördeeskador.

Ja — 92;

Nej — 39.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten B 4.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. stödlån med anledning av 1952 års skördeeskador.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 58, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utlämnande av stödlån till jordbrukare jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 28 november 1952 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 253, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen medgiva, att de å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51 och tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1951/52 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, anvisade investeringsanslagen till Stödlån till jordbrukare finge i enlighet med de grunder, som förordats i propositionen, tagas i anspråk för utlämnande av stödlån med anledning av 1952 års skördeeskador.

Enligt det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget skulle stödlånen löpa med 4 procent årlig ränta och normalt amorteras på fem år. Två år skulle vara ränte- och amorteringsfria; räntefriheten skulle dock avse högst 10 000 kronor. Om lånebeloppet icke överstege 3 000 kronor, skulle säkerhet som regel icke fordras. Ansökan om stödlån skulle göras hos lantbruksnämnden före den 15 januari 1953.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

de likalydande motionerna I: 541 av herr *Pålsson* m. fl. och II: 710 av herr

Jonsson i Skedsbygd m. fl., vari hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t tillkännagiva de synpunkter som anförts i motionerna;

de likalydande motionerna I: 542 av herr *Ohlön* m. fl. och II: 711 av herr *Ohlin* m. fl., vari hemställt, att riksdagen vid behandling av förevarande proposition måtte beakta i motionerna framförda synpunkter och ändringsförslag; samt

motionen II: 705 av herr *Lundberg*, i vilken motion hemställt, att riksdagen måtte besluta att dels avslå Kungl. Maj:ts förslag att under de första två åren räntefrihet å stödlån skulle åtnjutas för belopp upp till 10 000 kronor, dels ock hos Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsamt utredning angående försäkring mot skördeeskador, vilken försäkring skulle bekostas och handhavas av jordbrukarnas egna organisationer.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet under återopande av vad däri anförts hemställt, att riksdagen måtte — med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 541 och II: 710, I: 542 och II: 711 samt II: 705 — medgiva, att de å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51 och tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1951/52 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, anvisade investeringsanslagen till Stödlån till jordbrukare finge enligt i huvudsak de grunder, som förordats i propositionen, tagas i anspråk för utlämnande av stödlån med anledning av 1952 års skördeeskador.

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Ebbe Ohlsson*, *Björnberg*, *Ahlsten* och *Larsson* i Karlstad, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte — i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 541 och II: 710, I: 542 och II: 711 samt II: 705 — medgiva, att de å tilläggsstat II till riksstaten för budget-

Ang. stödlån med anledning av 1952 års skörde-skador.

året 1950/51 och tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1951/52 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, anvisade investeringsanslagen till Stödlån till jordbrukare finge enligt de grunder reservanterna förordad tagas i anspråk för utlämnande av stödlån med anledning av 1952 års skörde-skador;

2) av herrar *Nord, Johnsson* i Kastanjegården och *Andersson* i Långviksmon, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte — i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 542 och II: 711 ävensom med avslag å motionerna I: 541 och II: 710 samt II: 705 — medgiva, att de å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51 och tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1951/52 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, anvisade investeringsanslagen till Stödlån till jordbrukare finge enligt de grunder reservanterna förordad tagas i anspråk för utlämnande av stödlån med anledning av 1952 års skörde-skador.

I den av herr *Ebbe Ohlsson* m. fl. föreslagna motiveringen hade förordats, att säkerhet som regel ej skulle fordras för lånebelopp, som icke överstege 5 000 kronor.

I herr *Nords* m. fl. reservation hade föreslagits, att stödlån intill ett belopp av 50 000 kronor skulle kunna utlämnas mot vanlig revers utan särskild säkerhet, samt uttalats, att reservanterna förutsatte att Kungl. Maj:t skulle ägna särskild uppmärksamhet åt möjligheterna att vidtaga såväl viss justering nedåt av priserna på oljekraftfoder och hönsfoderblandning som stödjande åtgärder för av skörde-skador drabbade jordbrukare vid inköp av utsäde.

Herr **TJÄLLGREN**: Herr talman! Med hänsyn till att det föreliggande utskottsutlåtandet i stort sett innefattar ett rent bifall till Kungl. Maj:ts proposition i ämnet, hade det måhända inte varit nödvändigt för mig att redan på detta stadium ta till orda, men jag har likväl

begärt ordet för att framföra några synpunkter på de motioner, som väckts i anledning av propositionen, och de vid utskottsutlåtandet fogade reservationerna.

Den synnerligen ogynnsamma väderleken under sensommaren och hösten 1952 har som numera torde vara känt åstadkommit väsentliga skador på årets skörd inom åtskilliga delar av vårt land. För att erhålla en överblick över skadornas natur och inverkan på jordbruket i sådana trakter, som varit särskilt hårt utsatta, har jordbruksutskottet under hösten genom fyra inom utskottet utsedda delegationer företagit studieresor i Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gotlands och Västernorrlands län. Därvid vunna erfarenheter har klart belyst skörde-skadornas allvarliga karaktär och svåra följder för jordbrukarna i just dessa berörda bygder. Med hänsyn därtill kan utskottet helt instämma i departementschefens uttalande, att trängande behov föreligger av åtgärder från det allmännas sida för att mildra verkningarna av det inkomstbortfall eller den inkomstminskning, som förorsakats av den felslagna skörden.

Enligt utskottets mening har skörde-förlusterna i många fall en sådan omfattning, att statligt stöd måste lämnas snarast möjligt. Utskottet anser därför, att oaktat den av jordbruksnämnden bedrivna utredningen ännu ej slutförts, åtgärder utan dröjsmål bör vidtagas för att stödja de hårdast drabbade jordbrukarna. Vad beträffar frågan om i vilken form detta stöd bör utgå har utskottet stannat inför Kungl. Maj:ts förslag, nämligen att hjälp skall lämnas i form av stödlån, liksom fallet var i fråga om fjolårets skörde-skador. Lånen föreslås skola löpa med 4 procents ränta, dock att räntefrihet skall åtnjutas i två år för 10 000 kronor av lånebeloppet, samt amorteras under en tid av fem eller i särskilda fall högst tio år. De odisponerade medel av vad som anvisades till stödlån i anledning av skörde-skador under 1950 och 1951, tillhoppa cirka 19 770 000 kronor, skall få disponeras för ändamålet.

Ang. stödlån med anledning av 1952 års skördeskadior.

Enligt propositionen må lån i regel ej beviljas till högre belopp än vad som motsvarar $\frac{2}{3}$ av den förlust, sökanden beräknas ha lidit. Ifrågavarande låneverksamhet skall enligt propositionen under lantbruksstyrelsens tillsyn omhändervhas av lantbruksnämnderna. Det stadgas också att lantbruksnämnderna därvid bör samarbeta med hushållningssällskapen. I samband härmed kan jag inte underlåta att meddela, att jag har den uppfattningen, att låneverksamheten bort helt överlämnas till hushållningssällskapen.

Som stöd för denna min mening vill jag erinra om att hushållningssällskapen ju handhar utredningen angående skadornas omfattning. Då anser jag att en naturlig följd härav hade varit, att sällskapen även handhaft själva låneverksamheten. Något yrkande härom har emellertid inte framkommit vare sig motionsvis eller i utskottet.

I anledning av propositionen har från olika håll väckts och till jordbruksutskottet hänvisats en del motioner, vilka föranlett vissa reservationer till utskottsutlåtandet. Jag skall nu, herr talman, be att i all korthet få med några ord beröra dessa.

I motionen nr 705 i andra kammaren av herr Lundberg yrkas bl. a. avslag på förslaget om räntefrihet å lån under de första två åren. Utskottet har avstyrkt motionen beträffande nämnda yrkande — det var två punkter i motionen och alltså två yrkanden. Motiveringen för utskottets ståndpunktstagande återfinnes på s. 8 i utskottets utlåtande, och jag tillåter mig att hänvisa till detta. Någon reservation i anledning härav har icke avlåtits.

Vidare har i motionerna I: 542 och II: 711 yrkats, att stödlån intill ett belopp av 50 000 kronor skall kunna utlämnas mot vanlig revers utan särskild säkerhet. Som bekant föreslår Kungl. Maj:t i denna del, att säkerhet i princip skall krävas, men att detta krav må efterges, om lånebeloppet ej överstiger 3 000 kronor.

Till stöd för sitt yrkande har motionärerna bl. a. åberopat ett av 1949 års

banklagssakkunniga i år framlagt förslag. I detta förslag har förordats, att bankaktiebolag skall få möjlighet att utan särskild säkerhet lämna hantverk och småindustri lån å högst 50 000 kronor.

Med anledning härav har utskottet erinrat om att nämnda sakkunnigeförslag ännu inte prövats av statsmakterna. Vidare har utskottet påpekat, att de sakkunniga ansett, att långivarens krav på trygghet vid den nya låneformen bör tillgodoses genom en fortlöpande kontroll av låntagarens ekonomiska ställning. Dessutom har de sakkunniga framhållit vikten av att säkerhet ställes i samtliga de fall, då sådan finnes att tillgå. Utskottet har inte ansett det lämpligt att jordbrukare, som nu till äventyrs tar lån från detta håll, skulle få en sådan insyn över sig, utan jag tror att de nog skulle betacka sig för detta. Enligt utskottets mening kan därför motionärernas jämförelse med banklagsakkunnigas förslag knappast anses bärande.

Vidare har utskottet ansett, att man av principiella skäl inte bör tillskapa en generell möjlighet att helt utan säkerhet komma i åtnjutande av stödlån upp till ett belopp av 50 000 kronor. Visserligen var det en av ledamöterna i utskottet, som när vi behandlade denna punkt uttalade att man borde tro människorna om gott, och enligt hans mening skulle nog låntagarna komma att återbetala lånen. Ja, vi vill ju alla gärna vara med på att tro människorna om gott, men jag tror också, att det är riktigt vad en annan ledamot av utskottet, som hade erfarenhet från sin bankverksamhet, yttrade, nämligen att det kunde inträffa omständigheter för en låntagare som gör, att han kanske den dagen lånet skall återbetalas inte kan betala det. Denne ledamot sade sig ha en mångårig erfarenhet just på det området från sin verksamhet, och jag tror att han hade rätt.

I två andra motioner, I: 541 av herr Pålsson m. fl. och II: 710 av herr Jönsson i Skedsbygd m. fl., har hemställts, att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla vissa synpunkter, som i motionerna anförts.

Ang. stödlån med anledning av 1952 års skördekadior.

Sålunda ifrågasättes i dessa motioner, att stödlånen skall konstrueras såsom avskrivningslån. Vidare förordas upphävande av eller ytterligare lättnad i skyldigheten att insätta medel på investeringskonto för skog. Ja, det finns ju förslag härom i propositionen, så att det behövde inte utskottet ta någon särskild ställning till annat än med ett bifall till propositionen.

Enligt motionärernas mening bör slutligen även beaktas de problem av skattenatur, som kan uppstå för jordbrukare, vilka till följd av skördeförluster tvingats avyttra en stor del av sin djurbesättning. Vidare framhålles i motionerna, att skadelidande jordbrukare bör beredas bidrag i någon form för inköp av utsäde. I dessa motioner föreslås dessutom viss justering av priserna på fodermedel.

Med anledning av yrkandena i dessa motioner har utskottet bl. a. anfört, »att, när resultatet av pågående utredning föreligger, frågan huruvida ytterligare stödåtgärder erfordras bör skyndsamt upptagas till prövning från statsmakternas sida. Redan nu synes det visserligen uppenbart, att de av skördeförluster drabbade jordbrukarna i många fall komma att lida kännbar brist på utsäde av egen skörd till nästa års vårbruk. Såväl detta problem som övriga i föreliggande motioner framförda frågor torde dock böra lösas först sedan en klarare bild erhållits av skadornas omfattning och ekonomiska konsekvenser för de enskilda jordbrukarna och landets jordbruk i dess helhet. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på berörda spörsmål och, om utredningens resultat därtill föranleder, prövar de olika utvägar som kunna anses lämpliga för att tillgodose förekommande stödbehov.»

Som synes har utskottet visserligen inte formellt tillstyrkt motionerna men å andra sidan ställt sig mycket välvilligt till vad som i motionerna anförts.

Innan jag nu, herr talman, avslutar detta mitt lilla anförande, vill jag i korthet erinra om en sak, som måste anses vara av stor vikt i detta sammanhang.

Såsom framgår av propositionen har ju departementschefen förklarat, att han inom kort ämnar begära Kungl. Maj:ts tillstånd att tillkalla särskilda sakkunniga för att utreda frågan om en permanent form av hjälp åt jordbrukare, som råkat i ekonomiskt trångmål till följd av skördekadior. En tillfredsställande lösning av denna fråga är uppenbarligen av stor betydelse såväl för de enskilda jordbrukarna som för hela landet i övrigt, säger utskottet. Utskottet har också framhållit, att denna fråga bör erhålla en så långt möjligt allsidig och ingående prövning.

Jag har ansett det nödvändigt att påpeka dessa utskottets uttalanden, emedan från en del håll den åsikten framförts, att de åtgärder som föreslagits i den kungliga propositionen inte skulle vara av något större värde. Men nu får vi ju betrakta det här föreliggande förslaget som ett provisorium och har att vänta ett som vi hoppas bättre förslag i ämnet.

Herr talman! Med dessa korta ord ber jag få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr OHLSSON, EBBE: Herr talman! Då jag är en av de reservanter i utskottet, som gentemot majoriteten anser att gränsen för möjligheten att erhålla lån utan särskild säkerhet är alltför snävt tilltagen och som därför yrkat att säkerhet som regel bör fordras endast för lånebelopp som överstiger 5 000 kronor, vill jag påpeka att vi har motiverat detta med kännedom om att det tyvärr finnes ett betydande antal jordbrukare, som på grund av skördekadorna behöver låna rätt avsevärda belopp för att klara nödvändiga och påträngande utgifter och som ofta har ytterst begränsade möjligheter att åstadkomma erforderlig säkerhet och i många fall saknar sådana möjligheter.

Det gäller ju i första hand arrendatorerna, och vi har ett inte så litet antal av dem. Jag har här en skrivelse från Östergötlands läns hushållningssällskap, ställd till jordbruksnämnden, där man bl. a. anför, att antalet arrendatorer i

Ang. stödlån med anledning av 1952 års skörde-skador.

Östergötlands norra skogsbygder är 52 procent och i länets södra skogsbygder 58 procent. I södra kustlandet är motsvarande siffra 47 procent, och för landet i dess helhet är medeltalet mellan 19 och 20 procent. Det finns alltså här i landet ett betydande antal arrendatorer. Och arrendatorerna är ju inte ensamma om svårigheter att skaffa säkerhet för sina lån, utan det finns också många jordbrukare som har sina fastigheter högbelånade och som givetvis kommer i ett besvärligt läge.

Om kammaren följer reservationen, kommer detta säkerligen också att innebära en betydande arbetslättning för lantbruksnämnderna.

Det är alltså, herr talman, med hänsyn till skadornas karaktär och omfattning och inte minst med hänsyn till dagens penningvärde, som jag yrkar bifall till reservationen.

Herr NORD: Herr talman! Folkpartiet har i sin motion yrkat på att gränsen för lån utan säkerhet skall höjas till 50 000 kronor. Utskottet har föreslagit att gränsen skall sättas till 3 000 kronor, men samtidigt har departementschefen uttalat, att lån på större belopp, om inte säkerhet kan skaffas, skall kunna utlämnas även utan säkerhet. Följden av denna bestämmelse blir, att de som har en sådan ekonomi att de kan ställa säkerhet måste göra det, men de som inte har sådan ekonomi kan ändå få en summa av 50 000 kronor i lån. Vi inom folkpartiet anser, att det skulle förenkla saken mycket, om man höjde denna lånegräns utan säkerhet till 50 000 kronor. Det skulle också innebära att lantbruksnämnderna finge det mycket lättare att ta ståndpunkt till låneansökningarna. Det heter i departementschefens uttalande att man skall pröva de sökandes kvalifikationer. Här ställes ju lantbruksnämnderna inför uppgiften att klassificera folk.

Detta i fråga om storleken av lånen utan säkerhet. Folkpartiet har i sin motion också gjort vissa erinringar och framfört vissa synpunkter beträffande de

stödtåtgärder som kan tänkas komma i fråga efter en fullständig utredning angående jordbruksskadorna, vilken kan framläggas av departementschefen. Riksdagen förutsatte redan i våras att eventuella ändringar skulle genomföras för att vinna minsta möjliga inkomstförskjutning mellan olika grupper av jordbruk. I år blir det mycket stora inkomstförskjutningar på grund av de skörde-skador som uppstått. Alla de jordbrukare som fått sin skörd helt eller delvis förstörd kommer givetvis att få bära mycket stora förluster, medan de jordbrukare, framför allt på slättbygderna söderut, som haft mycket goda skördar, får särskilt goda inkomster. Här uppstår en stark förskjutning i inkomstläget mellan de olika jordbruksdistrikten. Genom en justering av priserna på spannmål och på fodervaror skulle man kunna åstadkomma en lättning för dem som drabbats av förlusterna. Det är ju alldeles tydligt, och det framhölls redan av jordbruksutskottets ordförande, att de som drabbats av dessa förluster, först och främst i fråga om utsäde, måste köpa detta. Det gäller även beträffande fodersäden, vilken är lika nödvändig för att uppehålla produktionen. Vi menar att det bör företas en justering av de höga foderpriserna. En sänkning av dessa priser skulle inte bara innebära en hjälp åt dem som lidit skada genom dålig skörd utan skulle bli ett stöd framför allt åt småbruk i allmänhet. Småbrukarna är mycket missgynnade genom de höga foderpriserna. Vid vårens prisuppgörelse höjdes ju priset på de animaliska produkterna, men samtidigt blev det starkt höjda priser på de vegetabiliska produkterna fodervaror och spannmål. För småbrukets del blev resultatet att de höjda priserna på fodervaror åt upp de inkomstökningar de fick genom prishöjningar på de animaliska produkterna.

I den motion som vi inom folkpartiet har framlagt hävdas att hänsyn bör tas till de möjligheter som här finns att justera priserna på fodervaror, främst då oljekraftfoder och hönsfoder.

Med denna motivering ber jag, herr

Ang. stödlån med anledning av 1952 års skördeskadador.

talman, att få yrka bifall till reservationen nr 2 i utskottets utlåtande, vilken är undertecknad av mig, herr Johnsson i Kastanjegården och herr Andersson i Långviksmon.

Herr JONSSON, JON: Herr talman! Jag tror att vi kan säga att när det gäller själva huvudprincipen är de olika meningensriktningarna överens. De skadeverkningar som åstadkommits på skörden i Mellansverige och Norrland drabbar vissa enskilda jordbrukare så pass hårt att särskilda åtgärder är nödvändiga. Det förslag vi har att behandla här i dag är egentligen bara en fortsättning av de principer som knäslattes vid 1951 års riksdag. Grunderna för hjälpen är inte så mycket ändrade utöver att man nu föreslår två års räntefrihet, vilket då icke var fallet.

Jag vill för min del hävda den bestämda uppfattningen att för dessa lån bör man i princip också kräva säkerhet. För att ge lantbruksnämnderna någon lättnad föreligger det ett förslag att där de ekonomiska riskerna inte kan vara så stora, nämligen för lån under 3 000 kronor, skall det icke behövas någon säkerhet.

Vad det gäller de övriga lånen, för vilka i princip säkerhet skall lämnas, så säges det i propositionen och understrykes av jordbruksutskottet, att man bör försöka i största möjliga utsträckning lämna den hjälp som är erforderlig, även om bankmässigt sett nöjaktiga säkerheter inte kan lämnas. Man menar här att man skall satsa på den personliga dugligheten. Det säges både av utskottet och i propositionen att därast man kan anta att den som har svårighet att ställa säkerhet dock kommer att betala det lån han skulle få, skall man ge efter på kravet om säkerhet. Det blir sålunda en bedömningsfråga för lantbruksnämnderna. Jag är som ledamot av lantbruksnämnd fullt medveten om att detta kommer att skapa ökade arbetsuppgifter och besvärigheter för nämnderna, men jag tror att det är nödvändigt att nämnderna får ta på sig detta.

Jag vill än en gång framhålla, att säkerheten bör krävas i princip. Vi vet att lantbruksnämnderna bedriver en rätt omfattande låneverksamhet i övrigt till jordbruket. De lån som nu skall utlämnas kan i viss mån jämställas med de s. k. C-lånen eller driftlånen. Även om dem sägs i författningen, att man skall i princip kräva en in-teckningssäkerhet, men om det möter svårigheter och man ändå menar, att vederbörande kommer att klara lånen, skall man kunna göra eftergifter. Det är alltså min principiella och praktiska inställning.

Jag tycker, att det är vågat att här gå så långt som folkpartiet gjort både i motionen och reservationen, nämligen att lantbruksnämnderna skall ha frihet att utlämna lån upp till 50 000 kronor endast mot revers. Det kan bli rätt stora summor, som på det sättet lånas ut, utan att några garantier utöver reversen lämnas. Jag tror inte att det kan vara riktigt. Det blir olika krav på säkerhet för jordbrukare som har lån för andra uppgifter och sådana som har lån för de skördeskadador som denna proposition avser. Jag tycker att det är att gå väl lättvindigt till väga och att fastställa en princip som sedan kan vara svår att tillämpa.

Jag ser saken på det sättet, även om det inte är så tydligt utsagt här, att de jordbrukare, som har god ekonomi och således kan klara inköp av utsäde på annat sätt, inte bör vända sig till lantbruksnämnderna för att få dessa lån. Lånen är avsedda för dem som verkligen behöver dem för att kunna klara de svårigheter som skadorna åstadkommit.

Sedan vill jag ägna ett par ord åt folkpartimotionen och de i reservationen framförda synpunkterna, att man skall sänka priserna på kraftfoder, d. v. s. oljekraftfoder och hönsfoderblandningar. Med hänsyn till den diskussion som tidigare förts angående denna sak blev jag litet förvånad när jag läste motionen och sedan reservationen. Det heter i motionen: »Jordbruksnämndens påpekande att skördeskadorna inte kunna kompenseras genom höjda priser på jordbrukets produkter är i och för sig

Ang. stödlån med anledning av 1952 års skörde-skador.

riktigt. Saken ställer sig emellertid an-norlunda i fråga om en *generell sänk-ning* av priset på fodermedel. En dylik skulle, även om den inte i alla enskilda fall verkar rättvis, dock bli till fördel för det stora flertalet av de jordbrukare som fått sin skörd skadad.» Det är ju i princip precis samma sak som behand-lades när det gällde jordbrukets pris-regleringsfrågor i våras. Då man skulle hjälpa dem som fått svartrostskador, blev det ju fastslaget, att det skulle läm-nas 5 öre per kilogram vete. Visserligen visste man, att en hel del jordbrukare, som inte hade lidit någon skada av svart-rosten, ändå skulle få detta bidrag, men då var läget sådant, att det förelåg un-derskott i kalkylen, och det gällde att täcka detta. Nu anvisar man åtgärder, som i princip innebär detsamma, näm-ligen att man skall generellt sänka pri-set på fodermedel. Jag blev förvånad, därför att vi vet, att det ju var folkpar-tiet som hårdast gick emot en sådan åtgärd, både vid behandlingen i riksdag-en och under hela höstens valagitation. Man kom då från folkpartihåll med slag-ordet att det lämnas hjälp till dem som inte haft någon svartrost.

Här blir det samma sak. Om man skall hjälpa enligt folkpartiets förslag kan jag inte förstå, att det kan ske på annat sätt än att man sänker priset på kraftfoder-medlen under de priser som betalas vid importen. Det måste således bli en sub-vention. Skall denna subvention vara så stor, att den betyder någonting för dem som får hjälp, måste man räkna med att det går åt rätt stora summor. Nu sägs det både i motionen och i reservationen, att man skall hålla sig inom ramen av prisuppgörelsen. Men man tycks ändå på folkpartihåll i dessa frågor ha den uppfattningen, att pengarna inte kom-mer att räcka till, ty det sägs i reser-vationen, att om det behövs, kan man överföra en del till nästa regleringsår.

Sedan vill jag säga några ord om rätt-visesynpunkten. Statistiken säger oss, att i Skåne användes omkring 700 kg kraft-foder per ko och år, i Mellansverige räknar man 250 kg och uppe i Norrland med 75 kg. Om man skall gå den vägen

att lämna hjälp till särskilt de mindre jordbrukarna för de skador, som köld och regn har åstadkommit i höst, blir det knappast någon hjälp att tala om för de mindre jordbrukarna i Norrland. Nu är ju inte denna fråga dagsaktuell. Man menar att den skall behandlas i sam-band med att utredningen om hur skör-deskadorna utfallit framlägges, men ef-tersom den nu har berörts både i reser-vationen och av herr Nord här i kam-maren, har jag ansett mig också böra ta upp den.

Det har ju signalerats att en utred-ning snarast skall tillsättas, som skall undersöka möjligheterna för jordbruket att klara sådana här större eller mindre katastrofer på annat sätt än genom stats-bidrag och statslån i varje särskilt fall. Jordbruksministern är inte här, men jag vill ändå framhålla, att jag tycker det skulle vara en rätt enkel sak att ordna så att man gick över jordbrukskalkylen. Om man avsätter en procent av jord-bruuskalkylens totalsumma, får man en grundfond på 40 miljoner kronor. Jag tycker det är den riktiga vägen. Jag tror att jordbrukarna heller inte är så obe-nägna att tillämpa den uppfattningen, att detta är en jordbrukarnas egen sak och bör klaras av dem själva. Jag har sett att man varit inne på denna linje även i RLF-tidningen.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Jag vill uttala min tillfredsställelse över att jord-bruksnämnden och Kungl. Maj:t så fort har kommit med de första förslaget till hjälp i nuvarande trista situation, så att hjälpen inte behöver bli fördröjd mer än som kan vara alldeles nödvändigt.

Vad villkoren beträffar är det klart att man kunde ha olika önskemål att framställa, bland annat när det gäller säkerheten för länen, men med de upp-mjukningar som har gjorts, tror jag att det inte skall vara några större svårigheter för de jordbrukare, som råkat ut för skadorna, att få del av dessa lån.

Herr Jon Jonsson tyckte nyss vara

Ang. stödlån med anledning av 1952 års skördeskador.

en smula ledsen över folkpartiförslaget att det skulle finnas möjligheter att få lån på upp till 50 000 kronor utan säkerhet och endast mot revers. Jag skulle i stället vilja säga, att jag är glad över att det är folkpartiet som framställt det förslaget och inte bondeförbundet, ty om vi hade gjort det, hade vi säkert i agitationen på en mycket bred front fått höra, att vi främst tänker på godsägarna och andra större jordbrukare.

Jag skulle för min del inte ha så mycket emot ett sådant förslag som folkpartiets, men var och en förstår ju att det inte finns den ringaste möjlighet att få riksdagen med på det, och då tjänar det inte mycket till att komma med förslaget. Det får väl räknas till de från folkpartihåll numera mycket vanliga överbuden.

Jag vill också säga några ord om ett par andra punkter i folkpartimotionen. Herr Jon Jonsson har varit inne på dem, men jag vill stryka under dem ytterligare. När det i motionen talas om att man från de statliga organens sida inte bör vidtaga några särskilda åtgärder för att hålla priset på foderspannmål uppe i nuvarande situation, måste jag fråga vad meningen är. Såvitt jag känner till vidtages inte under detta konsumtionsår några åtgärder av någon myndighet för att hålla foderpriserna uppe. Det står ju också i motionen, att prisbildningen är fri på detta område. Det enda jag skulle kunna tänka mig att motionen syftar på är, att vi inte har importerat mera majs än som har ansetts av behovet påkallat. Skulle då motionärerna och reservanterna mena, att man skulle pressa ned foderpriset genom att öka majsimporten? Jag kan inte se någon annan förklaring.

Sedan var det fråga om sänkning av priset på oljekraftfoder och hönsfoderblandning. En sådan prissänkning vore ju mycket välkommen för alla som måste köpa foder, men då kommer man in på ett annat område som är rätt så tråkigt. Under den föregående debatten om bevillningsutskottets utlåtande understöks det mycket kraftigt att man borde försöka avskaffa reglerandet så myc-

ket som möjligt. Men detta folkpartiförslag skulle medföra en skärpning av regleringsväsendet, ty om man skulle vidtaga en ytterligare sänkning av priserna på oljekraftfoder, skulle staten behöva i ännu större utsträckning än som nu är fallet träda emellan. Jag kan som exempel nämna några siffror som gäller sistlidna konsumtionsår. Bomullsfrökakor kostade på världsmarknaden i genomsnitt 55 till 56 kronor — jag tror priset i dag är något lägre — jordnötskakor 60 kronor i genomsnitt, sojaskrå 55 kronor, kokos 43 till 44 kronor o. s. v.

Motionärernas förslag skulle kosta mycket stora summor att genomföra, men det skulle dessutom kräva skärpta regleringsåtgärder. Jag vet inte hur mycket folkpartiet egentligen har menat med sin motion. Den är emellertid i första kammaren undertecknad av herrar Ohlon, Sundelin, Petré och Holmbäck och i andra kammaren likaså av gruppens ledning — jag skulle tro att förtroenderådet står för den.

Jag ber också att i förbigående få säga några ord om en motion i andra kammaren. Det säges i denna ungefär som så, att orsaken till skördeskadorna i många fall varit att jordbrukarna inte skördat i tid, utan väntat på att de skulle kunna använda skördetröskorna — som man vet dröjer det i allmänhet längre, innan man kan använda dem eftersom säden då skall vara mycket väl mogen. Jag vill bara nämna att i min hemtrakt fick de, som hade tillfälle att använda skördetröskor, sin skörd bärgad i gott skick, under det att de, som inte hade möjlighet att använda skördetröskor, måste låta sin stå kvar ute.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr PÅLSSON: Herr talman! Jag har jämte en del andra ledamöter av kammaren undertecknat en motion, nr 541, som är likalydande med nr 710 i medkammaren. Jag skall inte ge mig in på någon beskrivning av skördeskadornas omfattning. Jag vill bara säga att motivet till motionen var det att motionä-

Ang. stödlån med anledning av 1952 års skördeskadior.

rerna var helt övertygade om att vad som här föreslagits inte är tillräckligt för att ge det stöd som erfordrades. Vi önskade framhålla en del ting, som vi ansåg borde ges till känna i en skrivelse till Kungl. Maj:t.

Vi menade sålunda, att stödlånen redan från början hade bort konstrueras som avskrivningslån, i varje fall intill ett visst belopp. Vi var också inne på den tanken att ett eventuellt upphävande eller en ytterligare lättnad i fråga om skyldigheten att insätta medel på spärkonto för skog borde övervägas. Vi har vidare den uppfattningen att skördeskadorna för de skadelidande jordbrukarna kan medföra problem av skattenatur som kan vara ganska besvärande. En jordbrukare kan bli tvungen att realisera en betydande del av sin kreatursbesättning. Det kan då givetvis bli fråga om skattepliktiga inkomster som till någon del har realisationsinkomstens karaktär. Det föreföll oss emellertid orimligt att en tvångsförsäljning — som en sådan får man ju lov att beteckna den — skulle medföra skatteplikt, då jordbrukaren ett annat och, som vi väl alla hoppas, bättre skördeår har möjlighet att på nytt utöka sin besättning, vilket väl i flertalet fall endast kan ske successivt genom avelspålägg vid den egna gården.

Det är dessa tre huvudsynpunkter vi har anlagt på frågan. Nu vill jag för min del säga, att både den kungl. propositionen och utskottsutlåtandet är så avfattade att man väl har alla skäl att betrakta förslagen som, jag skulle vilja kalla det, den första hjälpen vid olycksfall. Det är tydligt att både jordbruksministern och utskottet syftar till ytterligare åtgärder. Vi hade emellertid önskat att de här anförda synpunkterna redovisats för ett övervägande. Nu har utskottet här skrivit så pass välvilligt att jag hoppas att motionens syfte ändå skall vinnas. Jag förutsätter nämligen att såväl den utredning, som kommer att behandla frågan, som senare statsrådet skall finna anledning att överväga just dessa synpunkter.

Samtidigt som jag således kan vitsorda utskottets välvilliga skrivning, hade

jag dock önskat en liten skärpning i ett avseende, även om det kanske inte är opportunt att skriva på det sättet. Utskottet säger att »frågan huruvida ytterligare stödåtgärder erfordras bör skyndsamt upptagas till prövning från statsmakternas sida», »när resultatet av pågående utredning föreligger». Jag skulle gärna ha sett att ordet »skyndsamt» hade använts även då det gäller redovisningen av utredningens resultat.

Med det sagda har jag bara helt kort velat redovisa de synpunkter som ligger bakom motionens tillkomst, och jag har intet annat yrkande, herr talman, än om bifall till utskottets förslag.

Herr **BJÖRNBERG**: Herr talman! Inom utskottet har jag anslutit mig till den reservation som biträder Kungl. Maj:ts förslag, med i huvudsak den ändringen att gränsen för lån utan säkerhet skulle höjas till 5 000 kronor. Jag tycker att mycket starka skäl talar för en sådan höjning av gränsen. Dessa skäl har nyss anförts av herr Ebbe Ohlsson och jag skall nu inte upprepa dem. Låt mig, herr talman, bara understryka, att man genom en sådan höjning av gränsen skulle befria flertalet av låntagarna från de kostnader och besvär som är förenade med att söka inteckningar och gravationsbevis, varjämte man skulle befria lantbruksnämnderna från en myckenhet av arbete med att granska och vårda dessa säkerhetshandlingar.

Jag vill särskilt understryka vad herr Ebbe Ohlsson sade, att vi här måste räkna med en mängd av arrendatorer som kommit i stora svårigheter på grund av skördeskadior och som inte kan inteckna någon fast egendom. Det nämndes i utskottet, att de har möjlighet att söka inteckning i jordbruksinventarierna, men jag vill bestämt avråda från att framtvinga en dylik åtgärd. Om en arrendator intecknar sina jordbruksinventarier och pantsätter denna inteckning till en fordringsägare, blir nämligen vederbörandes möjligheter att låna pengar i den öppna marknaden mycket begränsade. Det är uppenbart,

Ang. stödlån med anledning av 1952 års skördekadaver.

att om man pantsätter sina tillgångar till en fordringsägare, blir ens kreditvärde minskat hos andra. Jag vill nämna, att bankerna ganska noga följer utlämnandet av inteckningar i jordbruksinventarier.

Herr Ebbe Ohlsson nämnde, att en väsentlig del av vår jordbruksbefolkning just är arrendatorer. Skall vi på ett verksamt sätt kunna hjälpa dessa många och små arrendejordbrukare, bör vi nog i görligaste mån lämna ut dessa lån utan att kräva säkerhet. Jag tror att gränsen 5 000 kronor är ganska förnuftigt vald.

Men, herr talman, därifrån är det ett mycket långt steg till det förslag som framförts i den motion som herr Nord nyss pläderade för, nämligen att höja gränsen från 3 000 till 50 000 kronor. Att beträffande lån av den storleksordningen åberopa besväret med att skaffa intecknings- och gravationsbevis och det arbete som det medför för lantbruksnämnderna, såsom skäl för befrielse för säkerhet från lånen, tycker jag är ganska verklighetsfrämmande — för att använda ett mycket mildt uttryck.

Utskottets ärade ordförande har för en stund sedan här erinrat om att motionärerna åberopat banklagssakkunnigas förslag av 1949 om att affärsbankerna skulle få utlämna lån till småindustri och hantverk upp till 50 000 kronor utan realsäkerhet eller borgen. Låt mig säga att den jämförelse, som motionärerna här gör, haltar betänkligt. Banklagssakkunniga förutsatte att för att lån skulle kunna utlämnas utan säkerhet, alltså s. k. blancokrediter, skulle en grundlig undersökning göras beträffande låntagarens soliditet och ekonomiska ställning. Men det skall ju icke göras en dylik ingående prövning beträffande stödlånen. Det säges uttryckligen av departementschefen, och mot detta uttalande har varken motionärerna eller utskottet erinrat något.

Vidare vill jag påminna om att banklagssakkunniga för dessa blancokrediter även förutsätter en mycket noggrann kontinuerlig kontroll över krediten. Det är otänkbart att förfara på samma sätt

beträffande stödlånen. Man kan icke tänka sig att lantbruksnämnderna skulle kunna följa lantbrukarnas ekonomiska ställning ute i bygderna.

Banklagssakkunniga framhöll dessutom, vilket kanske är än viktigare, att blancokrediter skulle vara rena undantag. Man skulle när möjlighet därtill fanns skaffa säkerhet för lånen. Jag kan i det fallet citera banklagssakkunnigas förslag, som jag har här framför mig. Det heter där: »Slutligen vilja de sakkunniga till undvikande av missförstånd, framhålla vikten av att kreditssäkerhet ställes i samtliga de fall, då sådan finnes att tillgå; de här ovan framlagda förslagen om rätt att i vissa fall omsätta kortvariga krediter respektive att bevilja blancokrediter åt småföretagare, få således inte tolkas så att härigenom på något sätt skulle givas avkall på den princip, som hittills varit gällande härutinnan.»

Det är således endast för rena undantagsfall som banklagssakkunniga förordar att säkerhet icke skall begäras. Det samma kan man säga att departementschefen gör beträffande stödlånen. Departementschefen uttalar nämligen såsom framgår av utskottets utlåtande, där departementschefens uttalande refereras: »Vidare bör kravet på säkerhet kunna efterges, om det vid lån av högre belopp möter svårigheter för sökanden att ställa säkerhet och lantbruksnämnden finner sannolikt, att han kommer att fullgöra betalningsskyldigheten.» Det framgår alltså ganska klart, att banklagssakkunniga vill göra blancokrediter till rena undantag. Det vill även departementschefen beträffande större lån, medan motionärerna däremot vill göra dylika lån utan säkerhet till regel.

Jag har, herr talman, mycket svårt att förstå att motionärerna kan finna något stöd för sin motion i banklagssakkunnigas förslag. Det enda gemensamma är faktiskt siffran 50 000 kronor.

Jag måste säga att detta halsbrytande förslag att höja gränsen till 50 000 kronor för lån utan säkerhet och utan noggrann prövning av vederbörandes soliditet verkar chockerande på den som i

Ang. stödlån med anledning av 1952 års skördeuskador.

likhet med mig under många år sysslat med kreditgivning, även om man söker bortse från rent bankmässiga synpunkter. Visst skall man hjälpa i den mån man kan, men man bör hjälpa på ett sätt som icke direkt lockar till missbruk ifrån låntagarnas sida, och man bör hjälpa i former som icke innebär ett alltför vårdslöst handskande med statens medel.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som har avgivits av herr Ebbe Ohlsson.

Herr ANDERSSON, ELON: Herr talman! Mot den principiella uppfattning, som utskottets talesman givit till känna i fråga om säkerhet såsom regelmässigt krav, har jag för min del ingenting att invända. Detta krav bör, såvitt jag förstår, eftersättas endast i de fall, där ett fasthållande därav skulle medföra risk för att hjälp inte kunde lämnas i fall där hjälpen är mest behövlig. I likhet med den föregående talaren har jag emellertid den uppfattningen, att sätter man denna gräns så högt upp som till 50 000 kronor, gör man en överloppsgärning som säkerligen kan komma att bli till skada, inte bara för det allmänna utan också för den sak, som man här vill främja. Jag skulle knappast såsom ordförande i en lanbruksnämnd känna mig tillfreds med att sitta och utan säkerhet utlämna lån på upp till 50 000 kronor, såvida jag inte haft tillfälle att noga pröva, om ett sådant lån kunde utlämnas utan säkerhet och om kravet på säkerhet skulle vålla hinder för den hjälpbehövande.

Däremot delar jag icke utskottets och utskottets talesmans mening beträffande den lägre gränsen för den summa, som bör kunna utlämnas utan säkerhet. Jag tror att det är nödvändigt, om man över huvud taget vill skapa en generell möjlighet att utlämna lån inom ett visst belopp utan säkerhet — någonting som otvivelaktigt är berättigat med hänsyn till både de administrativa besvären och besvären för den enskilde, som skulle vållas av att man även i fråga om de

minsta belopp skulle vidhålla kravet på säkerhet — att den undre gränsen sättes högre än 3 000 kronor. Jag tror att det blir fråga om så många lån mellan 3 000 och 5 000 kronor, att det skulle bli betydande administrativa svårigheter för lanbruksnämnderna, om de måste pröva möjligheterna att utlämna lån utan säkerhet. Det skulle i hög grad betunga lanbruksnämndernas arbete. Beträffande de skäl, som här kan anföras till förmån för en undre gräns vid 5 000 kronor, har jag ingenting att lägga till vad den föregående talaren anförde och inte heller någonting att dra därifrån.

Jag kommer således, herr talman, att rösta för den reservation, som är avgiven av herr Ebbe Ohlsson m. fl.

Häri instämde herr *Osvald*.

Herr TJÄLLGREN: Herr talman! Jag har begärt ordet huvudsakligen för att bemöta en anmärkning mot utskottet och det föreliggande förslaget. Den anmärkningen har visserligen inte gjorts offentligt, men den har diskuterats man och man emellan, och ett par ledamöter har framfört den till mig personligen. De har sagt att utskottet borde ha på något sätt begränsat kretsen av låntagare, d. v. s. infört någon form av behovsprövning, då det eljest kan komma personer och begära att få låna, fastän de inte alls är i behov därav utan tvärtom har en mycket god ekonomisk ställning. Ja, det skulle naturligtvis vara galet om så skedde. Det står emellertid i det författningsförslag, som följer propositionen såsom bilaga, i 1 § följande: »Jordbrukare, som på grund av felslagen skörd år 1952 lidit väsentlig förlust och av denna anledning är i behov av ekonomiskt bistånd, må, därest han gjort vad å honom ankommit för att motverka förlusten, kunna erhålla lån av statsmedel enligt bestämmelserna i denna kungörelse». Där finns alltså en reservation i fråga om till vilka man skall utlämna lån. Märk väl att det också står: »därest han gjort vad på honom ankommit för att motverka förlusten». Det går alltså inte för en jordbrukare

Ang. stödlån med anledning av 1952 års skördeskador.

att få lån, om han uppenbarligen försummat att bärga sin skörd i rätt tid eller någonting liknande. Jag tror därför att önskemålet om en spärr är väl tillgodosett.

Utskottet säger också på s. 8 i utlåtandet bl. a. följande: »Med denna utgångspunkt tillstyrker utskottet, att jordbrukare, som på grund av felslagen skörd innevarande år lidit väsentlig förlust och till följd härav är i behov av ekonomiskt bistånd, skall kunna erhålla stödlån med belopp, motsvarande högst två tredjedelar av den lidna förlusten.» Utskottet har alltså på sätt och vis understrukit vad som står i det författningsförslag, som finns fogat till propositionen. Jag tror således inte att man behöver befara att möjligheten att få lån kommer att missbrukas.

Herr SPETZ: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Björnbergs anförande. Herr Björnberg ansåg att siffran 50 000 var chockerande, alltså att det var en nolla mer än i högerreservationen. I sak torde emellertid skillnaden inte vara så stor. Enligt högerreservationen och enligt utskottets förslag skall den, som har svårighet att skaffa säkerhet, kunna erhålla lån utöver det bestämda beloppet, men det finns inte något maximibelopp angivet beträffande ett sådant lån utan säkerhet.

Vad betyder då detta? Jo, det betyder att den, som har en sådan ekonomisk ställning, att han icke kan ställa eller har svårigheter att ställa säkerhet, skall kunna få ett stort lån, men den som på grund av sin goda ekonomiska ställning har möjlighet att ställa säkerhet skall tvingas att göra det. Det är en egendomlig konsekvens. Man brukar ju tala om konsekvens i galenskapen, och det förefaller mig som om det skulle vara någonting liknande här. Det är ju uppenbart att om man sätter gränsen till 50 000 kronor — man kan ju ta en annan siffra, om man så vill — har därmed inte sagts att man lämnar ut ett högre lån än vad som utlämnas enligt

de bestämmelser, som utskottet förordar. Varje lån skall ju granskas efter de grunder, som utskottets ärade ordförande nyss angav. Skadan och behovet skall prövas, och lantruktensnämnden skall pröva i vad mån man kan räkna med att vederbörande har möjlighet att betala tillbaka lånet.

Det förefaller mig som om de skäl, som anföres mot reservationen, inte på något sätt är bärande. I de fall, då vederbörande kan ställa säkerhet för lånet, erbjuda in-teckning eller borgenslån, skall man fordra det, men om han inte kan ställa säkerhet fordrar man det inte, utan då lämnar man lån till högre belopp.

Det förefaller mig, herr talman, inte föreligga någon som helst risk att i detta fall åstadkomma en förenkling för lantruktensnämnderna genom att riksdagen bifaller den reservation, som är avgiven av herr Nord m. fl.

Herr FALK: Herr talman! Även om jag inte har några egentliga invändningar att göra, i varje fall inte av någon större tyngd, vill jag inte underlåta att göra vissa reflexioner i samband med detta utskottsutlåtande.

Vi är ju här i landet ganska vana att betrakta jordbruket såsom ett kollektiv. Man beräknar dess kostnader och inkomster, och därefter sätts produktpriserna. Årets jordbrukskalkyl har vid omräkningen visat, att jordbruket såsom kollektiv betraktat har ett visst överskott. Att enskilda medlemmar av detta kollektiv har drabbats av mycket stora förluster är uppenbart, men huruvida statsverket skall tillskjuta ytterligare medel utöver de i jordbrukskalkylen beräknade för att täcka dessa enskilda förluster kan ju diskuteras.

Jordbruksnämnden har föreslagit, att hjälpen skall utgå på det sättet att lån mot ränta skall utgå till dessa av skördeskador drabbade jordbrukare. Så har det varit tidigare. Departementschefen har emellertid sagt, att dessa lån till viss del och under viss tid skall vara räntefria.

Ang. stödlån med anledning av 1952 års skördeskadur.

Jag har principiellt inte någonting emot att genom räntefrihet verklig hjälp beredes av skördeskadur hårt drabbade jordbrukare. Jag skulle i vissa lägen och i vissa fall kunna gå betydligt längre än till räntefrihet. Men jag måste hysa betänkligheter mot denna generella räntefrihet upp till 10 000 kronor, när jag läser vad departementschefen sagt i fråga om tillämpningen av stadgandena. På s. 5 i utskottsutlåtandet refereras departementschefens uttalande på denna punkt. Det heter där: »Såsom jag anförde vid tillkomsten av 1951 års stödlån bör någon ingående prövning av lånesökandens ekonomiska ställning dock icke behöva företagas, utan det väsentliga bör vara att den inkomstminskning skördeskadorna medför verkligen är så stor att den måste antagas medföra lånebehov för sökanden.»

Det är ju helt naturligt att lantbrukarnämnderna, när de läser departementschefens uttalande angående tillämpningen av behovsprövningen och till yttermera visso finner att utskottet bara säger att det ingenting har att invända mot departementschefens tolkning beträffande behovsprövningen, tar detta såsom en befallning att inte syssla med de ekonomiska förhållandena rörande vederbörande lånesökare. De anser sig bara behöva konstatera, om hans skördeskadur i år är så stora, att han är berättigad till lån. Det kommer att medföra att var och en som har skördeskadur i den omfattning, som förutsättes, givetvis kommer att söka lån. Han får den fördelen, att han upp till 10 000 kronor får räntefria pengar. Det kan vara en mycket förmögen bonde. Jag känner från min hembygd fall, då faktiskt den rikaste lantbrukaren i hela kommunen skall kunna ha möjligheter att låna 10 000 kronor räntefritt under två år. Det skulle vara den enklaste sak i världen för honom att säga upp några in-teckningar eller i varje fall att i en bank låna de pengar han behöver, om likviditetssvårigheter skulle uppstå för honom. Det kommer i sådana fall, och de är många, att uppstå oenighet bland bönderna.

Det är många som inte kan förstå att yrkeskamrater, som visserligen under ett år lidit ganska stora skördeskadur men som ändå betraktas såsom förmögna, skall få samma generella hjälp som de, som år efter år dras med ekonomiska svårigheter och på grund av skördeskadur i höst kanske kommit alldeles under isen.

Det är alltså bara i fråga om behovsprövningen som jag här har mycket allvarliga invändningar att göra. Man borde inte mjuka upp prövningen till den grad som här har skett, i synnerhet om räntefriheten innebär en subvention vid sidan av jordbrukskalkylen.

I denna fråga om den utredning, som skall sättas i gång för att om möjligt skapa en annan form för statens stöd vid inträffade skördekatastrofer, ansluter jag mig helt och hållet till den mening som framförts av herr Jon Jonsson: det enklaste, effektivaste och för staten säkraste sättet torde vara att jordbrukarna solidariskt via jordbrukskalkylen får avstå tillräckligt med pengar för att reglera dessa förhållanden.

Jag har velat anförda dessa synpunkter, herr talman, men har intet yrkande.

Herr JONSSON, JON: Herr talman! Man kan ha olika synpunkter i den fråga, som berördes av den föregående talaren. I det yttrande av departementschefen, som han nämnde, säges det att inkomstminskningen på grund av skördeskadorna bör vara så stor att den »måste antagas medföra lånebehov för sökanden». Lånebehov måste såvitt jag förstår anses föreligga, när sökanden inte själv kan skaffa de erforderliga pengarna. Det kan finnas en hel del jordbrukare med rätt stora fastigheter, som inte har pengar för tillfället eller som har svårt att ordna med hjälp omedelbart och som därför kan behöva ett lån.

Jag begärde, herr talman, ordet närmast med anledning av herr Spetz' anförande, som jag faktiskt blev något förvånad över. Han ansåg att den av folkpartiet avgivna reservationen överensstämmer med utskottets och Kungl.

Ang. stödlån med anledning av 1952 års skördeksador.

Maj:ts förslag. Jag kan inte dela den uppfattningen. I 3 § av Kungl. Maj:ts förslag till kungörelse säges: »För lån skall ställas säkerhet, som lantbruksnämnden finner tillfredsställande ur det allmännas synpunkt.» Det är väl ändå uppenbart att lantbruksnämnderna måste pröva en lånesökandes ekonomiska förhållanden och frågan om säkerhet för lån på ett annat sätt om man har denna bestämmelse än om lantbruksnämnderna skulle rätta sig efter förslaget i folkpartimotionen, där det säges: »Lån av denna typ bör enligt vår mening kunna utlämnas mot en vanlig revers utan särskild säkerhet.» Skall man handlägga låneärendena efter de riktlinjerna, måste det hela bli mera schablonmässigt och rutinmässigt än om det föreskrives att säkerhet i princip skall ställas för lånen.

Jag tror att lantbruksnämnderna skulle komma i en mycket besvärlig ställning, om riksdagen beslutade den av herr Spetz förordade ordningen. Det finns, såsom jag sade i mitt första anförande, många andra låneformer, där säkerhet krävs och garantier skall ställas. Man kan tänka sig det fallet, att lantbruksnämnden måste kräva säkerhet av en mindre jordbrukare med svag ekonomi, som kommer och vill låna kanske 3 000 kronor till en skördemaskin, men måste utlämna t. ex. 45 000 kronor som räntefritt lån utan säkerhet till en stor jordägare, som drabbats av skördeksador. Det torde vara uppenbart att människorna kommer att reagera mot en sådan ordning vid prövningen av låneärendena.

Herr FALK: Herr talman! Herr Jon Jonsson yttrade här, att det kan finnas jordbrukare med mycket stora, relativt skuldfria egendomar, som behöver låna därför att de har sina pengar låsta. Ja, det är precis vad jag sagt, och det är dessa lånebehov som enligt min mening inte bör tillgodoses räntefritt. Har jag en jordbruksegendom, som inte är nämnvärt skuldsatt, är det ingen svårighet att låna pengar i öppna marknaden, om jag råkar i likviditetssvårig-

heter på grund av skördeksador. Staten bör inte i sådana fall ställa pengar till förfogande räntefritt.

Herr SPETZ: Herr talman! Jag skulle vilja säga till herr Jonsson, att uttrycket »utan säkerhet» inte betyder att lantbruksnämnden får underlåta att pröva, om lån skall beviljas eller icke. Det är själva hypoteket som avses med uttrycket »utan säkerhet».

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Ebbe Ohlsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i herr Nordts m. fl. vid utlåtandet anförda reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Ohlsson, Ebbe, begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i den av honom m. fl. avgivna reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 58, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ebbe Ohlsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt

Ang. stödlån med anledning av 1952 års skördeskador.

hans uppfattning flertalet röstat för japropositionen.

Då emellertid herr *Ohlsson, Ebbe*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 34.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 442, till Konungen angående tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1952/53.

Anmäldes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 448, till Konungen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utlämnande av stödlån till jordbrukare jämte i ämnet väckta motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 58 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 449, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 14 december 1951 (nr 795) med tillfälliga bestämmelser om värdering av varulager vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt, m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att andra kammaren beträffande utskottets betänkande nr 60 fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till Sveriges riksdags beslut under riksdagens vår- och höstsessioner år 1952.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrift:

Till riksdagens första kammare.

Då jag med åren funnit det allt svårare att med det arbete, som följer med min verksamhet inom industrien, förena ett riksdagsmannaskap, anhåller jag vördsamt om befrielse från att vara ledamot av riksdagens första kammare.

Stockholm den 17 december 1952.

Folke Petré.

Kammaren godkände det hinder, som herr Petré åberopat till stöd för sin avsägelse av riksdagsmannabefattningen, samt biföll den gjorda ansökningen.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

Herr TALMANNEN yttrade: Ärade ledamöter! Enligt riksdagsordningen § 2 är riksdagen avslutad först den 31 december. Vi räknar dock med att det oss förelagda arbetet är avverkat och att någon anledning till ytterligare sammanträden inte skall behöva ifrågakomma för detta års riksdag.

Vi har nu att begrunda de beslut, som fattats, och efter noggrann prövning besinna, om de blir gagnarrika för land och folk. Kommande tider får erfara och döma samt justera, då därtill gives anledning. Den goda viljan att komma till kloka beslut har säkerligen förefunnits.

När vi nu skiljes, är tiden inte lång till att ånyo sammanträffa för dem, som fortsätter, men även i år har vi ledamöter som inte har sina mandat förnyade, och till dem framföres ett särskilt tack för här nedlagt arbete och för ett angenämt kamratskap. Slutligen vill talman framföra till eder alla ett upprigtigt varmt tack för erhållet förtroende och för all honom visad vänlighet, och så tillönskar jag eder alla en god jul och ett gott nytt år.

Detta tal besvarades av herr MÖLLER i följande ordalag: Herr talman! Riks-

dagens första kammare framför genom mig sitt tack till Eder för Eder såsom alltid visade skicklighet och oväld i ledandet av kammarens förhandlingar.

Då 1952 års riksdag nu står inför sin avslutning, kan det måhända vara på sin plats att konstatera, att slitningarna de olika dominerande meningsriktningarna emellan i denna kammare numera sällan leder till hårda, bittra eller hätska ord. Annorlunda var det, när Ni, herr talman, började Eder riksdagsmannabana. Ännu vid början av Edert talmansskap kunde debatterna präglas av stor häftighet. Själv tillhörde Ni, innan Ni

blev den tysta figuren i talmansstolen, dem som i diskussionerna städse höll en lugn och utjämnande ton.

Ni tillönskas nu av kammaren och mig en god jul och ett lyckosamt nytt år.

Herr talmannen förklarade härefter 1952 års riksdags höstsession avslutad.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 3.08 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.